

Acta sanctorum

quotquot toto orbe coluntur, vel a catholicis scriptoribus celebrantur, quae
ex Latinis et Græcis, aliarumque gentium antiquis monumentis

Quo dies tertius et quartus continentur

Bolland, Johannes

Parisiis et Romae, 1866

De S. Cypriano Episc. Conf. Telone In Provincia Galliæ. Commentarius
Historico-Criticus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72907](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72907)

A tandem convaluisse præter expectationem omnium. Sed quodam molli aggere exceptus (verba sunt Augustini) et a quibusdam nocte transeuntibus (pauperculo nimirum, ejusque conjuge) per lucernam conspectus, agnitus atque collectus, et ad religiosam domum apportatus, adhibita magna cura, post multos dies ab illa desperatione recreatus est. Post multos, inquit, dies, quos tamen vere dixeris paucos, spectata inflictorum vulnere cum multitudine, tum gravitate: unde non injuria dicit loco supra descripto, Maximianum, mirabili curatione fuisse sanatum. Posteaquam sanitati redditus est, Italiam adiit, imperatoris adversus Donatistas opem auxiliūque imploraturus, non tam sui ulciscendi causa, teste Augustino, quam tuendæ ecclesiæ sibi creditæ, quod Pauli exemplum probat, illum recte justeque fecisse: imperatoris autem animum usque adeo commovit Maximiani præcipue horrenda et incredibilibus cædes, eodem teste lib. ad Bonifacium cap. 26, ut promulgata lex fuerit, qua immanis Donatistarum hæresis, non tantum violenta esse, sed omnino esse non sineretur impune.

B 15 Lata lex ea fuit ab Honorio imperatore anno Domini 404 aut 405: nam quod anno Domini 404 die 26 Junii celebratum est Carthaginense concilium, Romam ad imperatorem legatos misit Theasium et Evodium, qui impetrarent, inquit Augustinus Epistola 88 ad Januarium num. 7, ut non omnes Episcopi et clerici partis vestræ (Donatistarum) ad eandem condemnationem decem librarum auri, quæ in omnes hæreticos constituta est, tenerentur; sed hi soli, in quorum locis aliquas a vestris violentias Ecclesia Catholica pateretur. Verum id impetrare non poterunt: sic enim pergit Augustinus: Sed cum legati Romam venerunt, jam cicatrices Episcopi Catholici Bagaitani horrendæ ac recentissimæ imperatorem commoverant, ut leges tales mitterentur, quales et misse sunt. Varias habet Honorii adversus Donatistas constitutiones anno 403 inscriptas codex Theodosianus, puta L. 58 et 59 tit. de Hæreticis, L. 5, 4 et 3 tit. Ne sanctum baptisma iteretur, L. 2 de Relig. At quamvis ea sit Honoriana constitutio, quæ in legatorum Car-

thaginensium Romam adventu promulgata jam erat, haud satis compertum habetur. Quæ mox citata sunt, non Romæ, sed Ravennæ sunt data anno 403. Quapropter Tillemontius Nota 59 in S. Augustinum, et Cardinalis Norisius Historiæ Donatistarum part. II cap. 12 eam diversam esse censent ab his, quas codici Theodosiano insertas habemus; idque innui videntur Lege 58 de Hæreticis, cum dicitur: Quod si quis audeat interdictis sese, illicitisque miscere et præteritarum innumerabilium constitutionem et Legis NUPER a MANSUETUDINE NOSTRA PROLATE, laqueos non evadat.

A 4 Ut sit, haud equidem exiguum habuit S. Maximianus partem in iis legibus, quas anno 403 adversus Donatistas Honorius tulit, fructuque inde profecto. Qui qualis quantusque fuerit, juverit ex Augustino audire. Epist. 95 ad Vincentium sic habet: Nam de multorum (Donatistarum) jam correctione gaudeamus, qui tam veraciter unitatem Catholicam tenent atque defendunt, et a pristino errore se liberatos esse lætantur, ut eos cum magna gratulatione miremur. Et infra num. 2: O si possem, inquit, tibi ostendere, ex ipsis circumcellionibus (fuerunt hi Donatistarum sævitæ præcipua instrumenta) quam multos jam Catholicos manifestos habeamus, damnantes suam pristinam vitam et miserabilem errorem etc. Scripta est ea epistola anno 408. Non privatorum tantum, sed populorum etiam secuta conversio est: sed nec populorum tantum, verum et magna agmina populorum vera Mater gaudens recepit in sinum, teste eodem Augustino Epist. 185 num. 50, ut non immerito Stilichone 2 et Anthemio Coss., id est, anno 403, inter Catholicos et Donatistas factam esse unitatem, Idacius scripsit, iisdemque Coss. Carthaginense concilium imperatori gratias publica legatione agendas esse decreverit: quamquam non ita extincta tum fuerit Donatistarum secta, ut nulla deinceps fuerint Catholicis cum pernicioribus ejus reliquiis inunda certamina. Plura de S. Maximiani gestis non reperi; idumum ex Augustini verbis initio num. 11 relatis adjicio, eum in vivis etiamnum fuisse circa annum 406, circa quem suos in Cresconium libros S. Augustinus exaravit.

AUCTORE
J. B.

maximo fidei
Catholice
emolumento.

E

DE S. CYPRIANO EPISC. CONF.

TELONE IN PROVINCIA GALLIÆ.

COMMENTARIUS HISTORICO-CRITICUS.

J. G.

§ I. Loci notitia, Sancti in Martyrologiis memoria, cultus et Officium ecclesiasticum.

C
ANNO CIRCUM-
TER DLXV.
Telone, cujus
notitia datur,

Telo seu Telo-Martius nomen est urbis maritimæ provinciæ Arelatensis, inquit Hadrianus Valesius in Notitia Galliarum. Urbem hanc nonnulli Tolonem vel Tolonum corrupte dixerunt; unde, littera o in diphthongum ou mutata, emersit hodiernum nomen Gallicum Toulon. Telonis-Martii portus mentio fit in Itinerario maritimo Antonini Augusti, ubi a Citharista portu, contra quod nonnemo contendit, distinguitur. Et nomen inditum, vel a constituto ibidem telonio, ubi publicani Τελωνι a mercatoribus portoria et tributa nomine reipublicæ Massiliensis exigebant; vel, ut alii placet, a Telone aliquo, Massiliensi optimato, coloniæ conditore aut deductore, nomen suum Telo-Martius accepit. Urbs est episcopali sede eaque perantiqua nobilis. Cathedralis ejus ecclesiam, quæ et parochialis est, sub patrocinio S. Stephani olim constructam et consecratam fuisse, tradit Honoratus Bouche tom. I Chorographiæ et Historiæ chronologicæ Provinciæ, pag. 537. Quidquid sit de assertionis hujus veritate, in comperto est, his nostris temporibus memoratæ ecclesiæ patronum ac titularum, post Deiparam Virginem, esse S. Cyprianum episcopum, cujus hic Vitam, quantum per instrumentorum penuriam licet, illustrare aggredior.

2 S. Cyprianus, Telonensis episcopus, prout recte observat Bailletus, ex ea Sanctorum classe est, quorum notitiam obscuravit cæcus immoderatusque hominum zelus, qui, cum parum aut nihil de Sanctis suis certum exploratumve invenirent, pro veritate historica figmenta sua divulgaverunt, ut vel sic eorum memoriam posteris commendarent. Multa itaque jam pridem tradita de eo sunt, quæ non refellere, veritatis amans scriptor religioni duceret; hinc inde tamen sparsa quædam invenire est, quæ Sanctum illum saltem veritate non mediocriter commendent. Et quidem de publico ejus cultu etsi nihil ex antiquis Martyrologiis, quæ quidem consului, discere poterim; imo, licet recentiora multa de eo sileant, non est tamen, cur de legitima Sancti veneratione dubitemus. Sic Cyprianum nostrum, quem ex vitiosis tabulis Abbatem vocavit, annuntiat Ferrarius in Catalogo generali Sanctorum, qui in Martyrologio Romano non sunt: v. Nonas Octobris... Telone in Gallia S. Cypriani abbatis. Ferrario accuratior Castellanus episcopalem ejus dignitatem discrete exprimit ad diem 5 Octobris. Telone, inquit, S. Cypriani episcopi, discipuli S. Casarii ejusque Vitæ scriptoris. Et quamquam in Supplemento totam hanc annuntiationem deletam voluerit; id non alia de causa fecisse videtur, quam quod de ecclesiastico Episcopi cultu, qui nobis aliunde certus est, non satis

F
S. Cyprianum
memorant
quædam Mar-
tyrologia re-
centiora.

AUCTORE
J. G.

satis illi constaret. Unde et inter Aemeros de eo agens ad diem 5 Octobris, Venerabilis titulo eum dumtaxat appellat, de cetero episcopalem dignitatem hic rursum ei attribuit. Priori ejus annuntiationi suffragatur Martyrologium Parisiense anno 1727 editum, quod ita ad eundem diem refert: Telone, festum sancti Cypriani episcopi, qui Arelatensi quarto, Arausicano secundo et aliis conciliis interfuit.

et varii auctores,

5 His consona tradunt J. B. Guesnayus in Massiliensis provinciae Annalibus pag. 601, Honoratus Bouche Chorographiae et historiae chronologicae Provinciae tom. I, pag. 643 et tom. II, pag. 991, Dionysius Sammarthanus in Gallia Christiana aucta tom. I, col. 741, scriptores Historiae litterariae Franciae tom. III, pag. 257, Bailletus tom. III, pag. 59, aliique fide digni hagiophili, qui Sancti nostri memoriam cultumque celebrarunt. Praetermittere tamen hic non licet Bailletum et Castellani errorem, dum S. Cypriani corpus anno 1501 inventum fuisse, asserunt. Constat enim ex publico instrumento Pontii Ransini, vel, ut legit Dionysius Sammarthanus, Pontii Rausini, Telonensis episcopi, anno 1203 edito, quod exstat apud laudatum Guesnayum in Massil. Annal. pag. 541, S. Cypriani corpus inventum fuisse in domo episcopali, anno Domini mcci (atque adeo toto saeculo prius, quam cult Bailletus) et die in Octobris, ut amplius (verba sunt praefati instrumenti) testatur in processu translationis facto. Publicum illud instrumentum, unde haec desumpta sunt, integrum, si lubet, vide apud memoratum Guesnayum cit. pag. 541. Atque hinc alter refellitur Bailletus error negantis, ineunte saeculo XIII, Telonensem episcopum fuisse Pontium Rausinum, cumque integro tantum post saeculo in illa cathedra sedisse, contententis. In hoc certe lapsus est Bailletus, quod Pontium, episcopum Telonensem hujus nominis I, tacitus praetergressus sit, et quae hujus tempore contigerunt, in alterum Pontium, hujus nominis II, transtulerit; at rursus non sine errore: cum enim Pontii II proximus decessor non ante annum 1511 e vivis excesserit, ut ex Telonensi Necrologio tradit Gallia Christiana aucta, non potest huic Pontio, anno 1511 vel subsequenti episcopo creato, instrumentum adscribi, anno 1203, vel, ut vult Bailletus, anno 1503 editum. His obiter dictis, ad Sancti cultum revertamur.

inter quos
Saussayus
duos alios
homonymos
in fundate
adstruit.

4 Saussayus in Supplemento Martyrologii sui Gallicani pag. 1176 non solum Cypriani, Telonensis episcopi, meminit, sed et praeter eum duos alios homonymos Telone annuntiat. Telone Martio, inquit, in ora Provinciae, sancti Cypriani abbatis: qui patria Massiliensis, religiosae vitae magisterium apud Telonenses exhibuit; omnis Evangelicae perfectionis factus tam verbo, quam opere didascalus: quo munere ad cumulatum adimpleto, multorum pater ascetarum religiosissimorum, hac palaestra excessit, et ad praemium perrexit sibi a Domino in caelis repositum, relinquens memoriam in Telonensi matrice ecclesia, abhinc sacris Fastis celebratam, in qua viget etiam perenni cultu percolenda recordatio beati Cypriani martyris, a Saracenis, Gallias invadentibus, illic ad altare perempti. Nec non et sancti CYPRIANI ecclesiae ipsius Telonensis episcopi, qui vitam sancti Caesarii Arelatensis conscripsit: inque conciliis aliquot, magnus et clarus, doctrina et moribus sanctis emicuit. Haec ille: sed, ut Castellani verbis utar, more suo; sine ullo annuntiationis suae testimonio: adeo ut nulla ex parte ejus verbis standum hic esset, nisi aliunde haberemus, quid de S. Cypriano, Telonensi episcopo, ejusque cultu sentiendum sit.

Cultus 5 Octobris affixus,

3 Porro Sanctum coli die 5 Octobris, ostendunt Directoria diaecesum Massiliensis et Telonensis. Ordo divini Officii recitandi, in quo festa propria, de quibus fit Officium Massiliae... et Telone, sua quaeque die disponuntur, Massiliae anno 1676 impressus, 5 Octobris ritu semiduplici Massiliae, duplice autem et primae classis cum Octava Telone S. Cyprianum episcopum colendum praescribit. Ordo festorum pro-

priorum, de quibus fit Officium in praecipuis cujusque diaecesis Provinciae civitatibus assignata die sic praefert: Toloni Cypriani Ep. et C. et Patroni. Dup. 1 cl. cum Oct. Sancti nostri festum Telone de praecocepto esse, etiam, ut aiunt, in populo, ac sacra ejus luce hujus sui Patroni reliquias, argentea theca inclusas, solenni supplicantium agmine circumferri, ex Telonensium civium vel incolarum testimonio ad Stillingum nostrum perscripsit amplissimus ac de Museo nostro optime meritus vir, dominus Josephus Antonius de Brantes, ecclesiae Avenionensis thesaurarius ac penitentiarius, Datis Avenione litteris die 4 mensis Martii anno Domini 1762: ut vel ex his, si aliunde testimonia deessent, de S. Cypriani cultu dubitandi locus non supersit.

6 Verum non sic liquet, quo tempore Sancti festi-
vitas Massiliae et Telone celebrari cepta sit. Laudatus Boucheus non habens, unde annum aut saeculum certum assignaret, illam antiquitatem die 5 Octobris apud Massilienses viguisse, tradit tom. II Chorographiae et Historiae chronologicae Provinciae, pag. 991, quod constare asserit ex Missali Massiliensi, impresso Lugduni anno 1650, et ex veteri Breviario Massiliensis ecclesiae itidem Lugduni edito anno 1526. Cum autem, iniquitate temporum Sancti festivitatis Massiliae interdidisset, illustrissimus Massiliensis episcopus, Stephanus Puget die 9 Augusti anno 1655, edito hac super re decreto, eam ritu duplici in sua ecclesia rursus coli praecocepit, ac S. Cypriani nomen in Sanctorum Massiliensium album retulit, uti apud laudatum Bouche citata pagina 911 memoratur. Atque hic successus fuit priorum conatum domini Antonii de Felix, ut Sancto, quem sibi consanguineum esse contendebat, debita veneratio instauraretur. Qua de re consule, si lubet, jam mox laudatum scriptorem.

7 S. Cypriani cultum Telone celebrem fuisse, ineunte saeculo XIII, patet ex Pontii Rausini num. 5 laudati verbis: imo vel a saeculo XI non mediocri veneratione suum prosecutus fuisse Telonenses Patronum, eruitur ex instrumento fundationis ecclesiae B. Mariae de Sedis a Gilberto, seu Guiberto, Provinciae comite, anno 1096 obsignato; quod, ut Guesnayus Massil. Annal. pag. 511 refert, in armario deinceps in tenebris, nescio qua causa, seposito et intra murum recondito, inventum anno 1574, Joanne Sylvestro, Tolonensi episcopo, ut infra suo loco meminimus (nempe citato Opere pagg. 428 et 429) habetur nunc sub signo in ecclesiae Tolonensis archivio, servaturque diligentissime. Ex hoc fundationis instrumento, si qua Guesnayus et adducto pagg. 428 et 429 testimonio fides est, utique plane diverso ab illo, quod saeculo proxime elapsi ab impostore confectum fuisse, narrat Boucheus tom. II, pag. 86, recte confici arbitror, jam tum anno 1096 in ejus honorem jussu episcopi celebratum fuisse divinum Officium; quem Sancti cultum Telone interruptum unquam fuisse, non legimus. Ceterum, ne quid dissimulem, quamquam Acta illa, quae Gilbertus, Provinciae comes, antiqua credidisse et eodem anno 1096 in lucem protulisse dicitur, aut supposititia aut certe turpiter adulterata fuerint; imo licet a chronologicis historicisque navis immune non sit ipsum illud fundationis memorata instrumentum, anno 1574, ut Guesnayus pagg. 428 et 429 ostendit, repertum; attamen ea omnia, quae de S. Cypriani culti illic referuntur, pro commentis habere non ausim. Tametsi enim illud ab impostore saeculi XIV confectum, et veteri muro, qui tum reficiendus erat, subdole insertum fuisse, mihi quis probaverit; non ideo tamen antiquitatem cultus subverterit. Nam si saeculo XIV non admodum antiquus S. Cypriano cultus deferebatur, qua veri specie instrumenti illius artifex de illo cultu tam diserte meminisset, quo pacto, ne dicam, fascino, in re, quae omnibus apprimae nota esse debebat, fucum facere canonicis urbisque optimatibus potuisset? Non est quidem novum aut insolitum, veris falsa intermiscere impostores ejusmodi. At quando a publica auctoritate tuti non sunt, ita eos astutos et cautos novimus, ut ea non adstruant,

D

Massiliae at-
quando inter-
missus, tum
restauratus;

E

Telone vero ab
aliquot retro
saeculis vi-
guisse,

F

A adstruant, quibus se illico de turpi fraude convictum iri noscent. Itaque instrumenti istius verba huc spectantia, ex Guesnayo pagg. 512 et 515 hic subijcio; de cetero liberum de ejus quantum ad alia suppositione aut interpolatione judicium lectori relinquo.

ex instrumen-
to fundatio-
nis, quod par-
tite exhibetur;

8 Cum Gilbertus, Provinciae comes, multa de construenda nova ecclesia, et transferendis in eam quorundam Sanctorum reliquiis praemisisset, ac subjunxisset, velle se, ut eorum capita argenteis thecis includerentur, cetera vero eorum exuviae sepulcro conderentur marmoreo, sic demum pergit: Quod quidem etiam volumus, sit factum de corpore B. Gratiani, episcopi dictae urbis (Tolonensis) cujus quidem corpus sepultum est in capella B. Cypriani cum aliis: et cujus etiam caput volumus esse constructum ex argento et auro, et reliquiae corporis, sicut et aliorum, in monumento marmoreo clausae sint. Item ordinamus et decrevimus, quod in dicta capella S. Cypriani ad honorem Dei et Virginis Mariae atque B. Cypriani et aliorum Sanctorum, ad aeternam rei memoriam, secundum requisitionem dicti reverendissimi domini episcopi sit celebratum divinum Officium unoquoque die propter honorem illorum Sanctorum etc. Cultum Sancti ut prosequar, non inquiri, an memoratus in hoc instrumento Jacobus de Palma, qui inter Tolonenses praesules non comparet in Gallia Christiana, re ipsa illam cathedram tenuerit, atque an ad ejus requisitionem haec a Gilberto ordinata fuerint; nec, quae sit antiqui illius Ms. a Gilberto, ut in instrumento fundationis dicitur, lecti et manibus tacti auctoritas, hic examinare aggrediar, cum de hac num. 21 et 22 sigillatim agendum sit.

B

ostenditur,
confirmatur-
que ex Baillet
to et Dionysio
Sammartiano.

9 Reliquos igitur scriptores, qui nonnulla ad Sancti cultum spectantia referunt, loquentes audiamus. Bailletus in Vita S. Cypriani num. 4 haec habet: Sancti Episcopi corpus in ecclesia sua (cathedrali) sepultum fuit, in qua postmodum magnificum ejus honori positum est sacellum, quod exstitisse dicitur, donec tempore Henrici IV (Galliarum regis) Agidius de Septres, Tolonensium episcopus, illud in sanctuarium seu reliquiarum thesaurum commutavit. Dionysius Sammarthanus supra laudatus tom. I Galliae Christianae auct. col. 754 ait, eundem episcopum altare S. Cypriani ad sacellum sanctorum reliquiarum transferri jussisse. Qualiscumque ea fuerit mutatio, nihil, inquit Bailletus, de cultu, quem Sancto suo civitas reddebat, hac occasione detractum fuit. Hunc semper ut Patronum suum ac Titularem alterum post beatissimam Virginem veneratur, et Sancti reliquiae summo ibi in honore habentur. Caput ejus a reliquo corpore separatum fuerat anno mcccv, aut potius anno mcccvi (imo ipso anno 1203 prius assignato) ut duorum nobilium Massiliensium, nomine de Montolieu, qui ex genere S. Cypriani se ortos dicebant, devotioni fieret satis, qui et caput argenteum auro illitum seu vermiculatum, quo S. Cypriani sacrae exuviae includerentur, suis sumptibus fabricari curarunt, nempe, vel quia lipsanotheca illa ex argento inaurato, quam construi jussisse dicitur Gilbertus Provinciae comes, tam sancti Antistitis reliquiis non satis digna his viris nobilibus visa est; vel forte, quia id, quod Gilbertus praecipisse fertur, non omni ex parte fuerat executioni mandatum. Ceterum translationis reliquiarum S. Cypriani sub Pontio I, Tolonensi episcopo, factae festivam commemorationem quotannis in urbe et in tota diocesi faciendam decrevit idem Pontius episcopus, ut traditur in Gallia Christ. aucta tom. I col. 746.

C

Tolonense
Officium ec-
clesiasticum,
prout fuit

10 Porro quod olim in Tolonensi ecclesia recitari consueverat ecclesiasticum de S. Cypriano Officium, illud anno 1618, jubente Aegidio de Septres, Tolonensi episcopo, suis expurgare mendis et ad praescriptam a concilio Tridentino normam redigere non sine labore conatus est amplissimus dominus Antonius du Blanc, ejusdem ecclesiae praepositus, ut ipse testatur in Epistola nuncupatoria ad laudatum episcopum data anno 1618. Quinam autem ex eo Officio errores sublatis tum fuerint, edicere nequeo, cum illud Octobris Tomus II.

mihī ad manum non sit atque iterum iterumque conquirere, operae pretium non videatur. Id unum asseverare possum, non esse illud Officium tam feliciter a laudato domino Antonio du Blanc emendatum, ut hinc inde aut animadversione aut spongia non indigeant compositae ab eo Lectiones, prout in hujus Commentarii decursu suo loco ostenditur: quamquam tamen sua carere laude non debeat viri de Sancto bene meriti conatus, qui, cum post adhibitam in genuinis Sancti Actis investigandis diligentiam, aut parum aut nihil, ut ipse fatetur, apud scriptores chronicos de illo invenisset, ea dumtaxat edidit, quae vel certa vel veritati conformia ex probatis auctoribus hausisse sibi visus est. Atque eccum Officium illud hodiernum, quod laudatissimus dominus de Brantes propria manu exaratum nobis humanissime submisit.

AUCTORE
J. G.

OFFICIUM S. CYPRIANI EPISCOPI TOLONENSIS ET CONFESSORIS.

ANTIPHONAE AD UTRASQUE VESPERAS ET LAUDES.

11 Adest dies laetitia, patent caeli palatia,
Doctore novae gratiae nova confertur gloria.
Carnis liber ergastulo, jam cum pastoris mercede
Caeli potitur pabulo, clarusque doctoris sede.
Vivens refulget gratia, bina post finem laboris,
Congaudet Sanctus gloria, vitae simul et honoris.
O Pater sancte, filiis confer benedictionem,
Salutem nobis impetra, gratiae plenitudinem.
Consors caeli spirituum, pie Pater miserorum,
Te nunc vota precantium justa suscipe tuorum.

anno 1618
mendis plu-
ribus expur-
gatum, exhibetur.

E

CAPITUL. DE COMMUNI CONFES. PONTIF. HYMNUS.

12 Numen supremi Numinis,
Aeterni lumen luminis,
Jesu fides credentium,
Et spes in te sperantium.
Te caeli lucem poscimus,
Qua luce lucem colimus,
Qua tua quondam gratia
Nostra fulsit ecclesia.
O quanta lux ab aethere
Micat, tam sancto sydere,
Quo, te, lustratur, auspice,
Cypriano pontifice!
Hic sacro functus apice,
Nunc radiato vertice,
Postquam conscendit aethera,
Coruscat inter sydera.
Da, cujus fulsit radiis,
Sit fulsa nunc praesidiis,
Et quam protexit infulis,
Preces commendent Praesulis.
Parenti sit ingenito,
Nato sit unigenito
Sit procedenti Flamini
Laus, tribus; uni Numini.

Hymnus et
Oratio de
Sancto.

F

Amen.
y. Ora pro nobis B. Cypriane etc.

AD MAGNIFICAT ANTIPHONA.

O Pastor egregie, doctor veritatis,
Tu norma justitiae, iudex aequitatis,
Speculum munditiae, custos sanctitatis,
Nos ad regnum gloriae deduc cum Beatis.

ORATIO.

Propitius esto, quaesumus, Domine Deus omnipotens, orationibus nostris per S. Cypriani confessoris tui atque Tolonensium pontificis merita gloriosa, ut pia ejus intercessione ab omnibus hic et ubique semper protegamur adversis. Per Dominum.

15 AD MATUTINUM

INVITATORIUM DE COMMUNI ET HYMNUS ET IN PRIMIS VESP.

ANTIPH. Cyprianus vir optimus, in Christo fidelissimus.

Caesarii discipulus, filii comes individuus

Ejusque servat monita.

Plebs Tolonensis humilis, nunc puro corde et supplicis,

Antiphona
Sancti gesta
aliqua per-
stringentes.

20

Te

AUCTORE
J. G.

Responsorie
et Versiculi
ejusdem gene-
ris.

Te precatur et jobsecrat, ut te patronum habeat
Et vim precantis sentiat.
Clemens Pater filius, da salutem miseris,
Et obtine virtutem resistantem vitiiis.

14 LECTIONES I NOCTURNI FIDELIS SERMO DE COMM.
PONTIF.

RP. 1. Sub magno patre militat, Cæsario, Vir optimus
Et animo sanctissimus, ejus sequendo semitas.
V. Tanti Patris doctus colloquio, sacri verbi fulget
eloquio,

Tamquam lumen non tectum modio. Ejus se-
quendo semitas

RP. 2. Semen verbi, quod messuit, post sparsit
abundantius,

Et mercede, quam meruit, jam fruitur felicius.

V. Post labores requiem possidet in caelis, Dei cer-
nens faciem

Servus tam fidelis. Jam fruitur felicius.

RP. 3. Dum caelorum scandisti culmina; post devicta
mundi certamina,

Læta currunt Sanctorum agmina, modulantur
dulcia carmina.

V. O Sênator caelestis curiæ, memor esto tuæ fam-
iliæ.

Læta currunt Sanctorum agmina, modulantur
dulcia carmina.

B

IN CÆTERIS NOCTURNIS OMNIA DE COMMUNI.

LECTIO IV

Ex lib. I Vitæ B. Cæsarii Arelatensis, apud
Surium.

Ex Lectioni-
bus propriis
Sancti refer-
tur educatio,
diaconatus;

13 Cyprianus, episcopus Tolonensis, humanis
et divinis litteris apprime doctus, floruit tempori-
bus Anastasii, Justini et Justiniani imperatorum,
et Clodovei Francorum regis, ac Childeberti ejus
filii. Ab ineunte ætate adhæsit beato Cæsario, Are-
latensi episcopo, cujus Vitæ librum primum sim-
plici stylo, ornato tamen, descripsit, ubi post nar-
rationem belli, quod gestum est inter Alaricum,
Gottorum regem, et præfatum Clodoveum, qui
ipsum Alaricum in bello occidit anno quingente-
simo nono: Hodie, ait, civitas Arelatensis paret
Childeberto, Francorum regi, filio Clodovei. Et de
beato Cæsario, ac de se ipso loquens: Væ, inquit,
mihi misero Cypriano, qui ad descendendum tam tepidus
fui, ut modo et agnoscam, et doleam, me de
tanti fontis ubertate non tantum hausisse, quantum
mea postulabat ariditas. Cum vero provincia Nar-
bonensis hæretica Arianorum peste laboraret, a
beato Cæsario diaconus factus, ipsum secutus est
in synodo Agatensi, quæ celebrata fuit tempore
Alarici, Gottorum regis.

C

LECTIO V.

ejus ad epi-
scopatum
promotio,

16 Cum vero Mendrianus et Flavianus, nobiles
milites ex partibus Saxonie, adhuc deos falsos
colentes, in castris Alarici regis venissent contra
Clodoveum, Francorum regem, pugnaturi; et quadam
die beatum Cyprianum de vera religione coram
præfato Alarico publice disputantem audivissent,
compuncti corde conversi et pœnitentes, ab
ipso in fide instructi, baptizati et a peccatis absol-
viti, illum Tolonum usque sequuntur, ibique secus
mare vitam eremiticam, anachoretarum more du-
xerunt. Cyprianus igitur beati Cæsarii, præceptoris
sui, monita servans, ad episcopale munus as-
sumptus, et illius comes factus, cum eo multis
conciliis interfuit, maxime concilio Arausicano se-
cundo, quod celebratum fuit quinto Nonas Julii,
Decio Junio viro clarissimo consule, anno Domini
quingentesimo vigesimo nono.

LECTIO VI.

Ex Libro II Vitæ S. Cæsarii Arelat. apud Vincentium
Salernum in Chronico Abb. Lirinensium.

et sancta mors
post multa
præclare
gesta.

17 Cum autem antistes Christi prope Isaram
consistentes, charitatis amore collecti, in Valenti-
nam civitatem convenissent, quo beatus Cæsarius
infirmittatis causa, sicut disposuerat, properare non
potuit: misit tamen præstantissimos viros, de epi-

scopis, cum presbyteris et diaconis, inter quos D
etiam Cyprianus, Tolonensis antistes, magnus et
clarus enituit, omnia, quæ dicebat, divinis Scri-
pturis firmans, et antiquissimis Patrum institutio-
nibus probans: cui beatus Cæsarius mantum et
cinctorium meliorem testamento legavit. Interfuit
etiam ipse Cyprianus cum Atilio, Vasionensi epi-
scopo, concilio Aurelianensi quarto, tempore
Pelagii primi, summi Pontificis, et ejusdem Chil-
deberti, Francorum regis, anno Domini quingen-
tesimo quinquagesimo, et ipsius Childeberti tri-
gesimo sexto. Post hæc Cyprianus vita celebris,
doctrina peritus et religionis sanctitate probatus,
super gregem, sibi a Domino commissum vigilans,
illum verbo et exemplo pascabat, ac post multos
pro ovibus suos * exantlatis labores, obdormivit * an suis?
in Domino quinto Nonas Octobris.

IN III NOCTURNO HOMILIA DE COMMUNI DOCTORUM.

HYMNUS AD LAUDES.

18 O nostri Vindex criminis,
Mercede pacta sanguinis,
Exaudi, Christe, cælitus
Nostri lamenta gemitus.
Hostis premunt insidiæ,
Pestes grassantur noxiæ,
Sed inter hæc discrimina
Nostra prægravant crimina.
Durum per hoc exilium,
Quod petimus auxilium,
Da nobis supplicibus,
Da Cypriani precibus.
Pastor hic bonus populi,
Cleri decus, lux sæculi,
Sanctis instruxit moribus,
Juvit, ornavit dotibus.
Disjecit falsi tenebras,
Sprevit carnis illecebras,
Vanamque mundi gloriam,
Hostis vicit superbiam.
Illo pro nobis supplice,
Ad nostra mala respice,
Eripe nos periculis,
Solve peccati vinculis
Parenti sit ingenito etc.

Alter de San-
cto Hymnus
et Antiphone.

E

ANTIPH. AD BENEDICT. Mentis fulgor, carnis nobilitas,
decus morum et ingenuitas; lux doctrinæ, pastoris
æquitas, ornant justum et mira charitas.

ANTIPH. AD MAGNICAM IN 2 VESP. Ortum solem di-
vinæ gratiæ, munus datum urbi Tolonicæ, Cypria-
num laudat plebs humilis et Deum orat mente
supplici.

§ II. Inquiritur de Sancta patria et nobili
stemmate.

F

Facit plerumque insignis Viri claritas, ut, cum de
patria ejus indubitata documenta non proferuntur,
certatim eum variæ urbes sibi vendicent, suumque
civem faciant. Ut de Homero sileam, quod in SS. Lau-
rentio, Helena imperatrice, Hieronymo, Ambrosio
aliisque sanctitate illustribus viris contigisse legi-
mus, haud ita absimili modo de Cypriani patria gemi-
næ urbes contendunt; hunc siquidem Arelatenses
civem esse dicunt suum, Massilienses vero suum esse
prædicant. S. Cypriani patriam familiamque inex-
ploratam esse, tradunt auctores Historiæ Litterariæ
Franciæ tom. III, pag. 257; eo tamen propendere
videntur, ut eum Arelatensem faciant. Præsumptio,
inquiunt citato loco, Arelatensibus favet: quam
quidem ipsis ex hoc capite placere arbitror senten-
tiam, quod Sanctus noster in clerum Arelatensem
adscitus fuerit, antequam ad Tolonensem cathedram
evehetur. Sed inde res non evincitur, cum laicos,
in aliena diocesi, et præsertim in suffraganea natos,
ecclesiæ suæ per sacram ordinationem adstringere
nusquam hoc tempore vetitum episcopis, nedum me-
tropolitibus fuerit, ut pluribus ostendit Ludovicus Tho-
massinus de Veteri et Nova Ecclesiæ disciplina
parte

S. Cyprianum
non Arelate, ut
voluit aliqui,

A parte II, lib. I, cap. 5. Ut adeo facile potuerit Cyprianus a S. Caesario Arelatensi clero adscribi, etiamsi origine vel domicilio Arelatensis non fuisset.

sed Massiliæ ortum esse ex nobili gente,

20 Arelatensibus Cyprianum eripere pugnant monumentis nixi, Sanctum hunc popularem faciunt suum, patrem ejus, gentis nomen atque adjuncta pro certis et exploratis adstruunt. Horum agmen ducit laudatus Guesnayus Massil. Annal. pag. 198, et pag. 601, ubi Sanctum nostrum ex illustri familia Monteolini, vulgo Montolici vel de Montolion, nunc Gallicæ de Montolieu, Massiliæ a Julio patre prognatum esse intrepide propugnat. Nullus, fateor, de stemmatis ejus nomine ambigendi locus esset, si revera Gennadius ac Messianus ea de S. Cypriano edidissent testimonia, quæ Guesnayus Massil. Annal. pag. 609 apud eos extare asserit, quæque sic exhibet: Cyprianus, Tolonensis episcopus, vir sanctitate et virtute splendidus, scripsit cum magna doctrina et gratia valde de statu monachorum libros duos. De laudibus Ecclesiæ libros tres, quædam etiam Opera de creatione mundi, quæ duo audivi ex ipso et vidi in Massilia... Legimus libros, quos ad nos misisti... sine nomine auctoris, sed puto, hæc Opera facta a CYPRIANO DE MONTOLIO, qui de doctrina splendidus est. Hæc Gennadius, si

B Guesnayo credimus, cap. 86 vel 88, et cap. 93. Messianus vero, eodem teste, hæc de Cypriano scripsit lib. II de Viris Illustribus Ecclesiæ cap. 10: Multo magis vero et nobiles scriptores Ecclesiastici, nempe Venantius Fortunatus... Cyprianus de Montolino, Massiliensis illustris. Potuit hæc optima fide retulisse Annalium Massiliensium conditor, vir certe non malus; at non potuit hæc de Cypriano episcopo scripsisse Gennadius, qui secundum receptam hodiernam ab eruditissimis chronologiam sub finem v. sæculi, seu annis facile 15 prius desuit vivere, quam Cyprianus episcopus ferret. Ad Messianum quod attinet, vel hic librum de Scripturis Ecclesiasticis nunquam edidit, vel saltem Opus hoc Messiani, si quando exstiterit, a multis retro sæculis eruditorum oculos fugit. Fefellit procul dubio Guesnayum suppositivus aliquis Gennadii et Messiani factus, cujus vitium et obteperit vel nimis ornanda Massiliæ amor vel artis criticæ non satis frequens usus.

præter anonymum quemdam, de cujus

21 De ceteris assertionibus suæ vadem Guesnayus facit anonymum quemdam, cujus scriptum, tum a Desiderio episcopo et clero Telonensi universo anno 370 comprobatum et obsignatum, tum anno 1096 a Guiberto, Provinciæ comite, propter suam antiquitatem et veritatem maximo in pretio habitum fuisse, refert pagg. 198, 211, 212 et 515, ubi etiam ea instrumenta exhibet, quibus maximam huic anonymo fidem habendam esse, contendit. At quominus Guesnayus adstipuler, non levia rationum momenta me deterrent. Ac primo quidem non nego, anno 370 Desiderium fuisse Telonensem episcopum; admitto quoque, sæculo XI ad finem vergente, exstitisse Gilbertum seu Guibertum Provinciæ comitem, ac potuisse ei vetus aliquod volumen Ms. exhiberi; at genuinum, ipsumque illud fuisse, quod pag. 198 et 212 Guesnayus retulit, non possum non inficiari, cum sæculo VI in publicis instrumentis computati non sint anni a Nativitate Domini, nec sæculum VI sapiat hæc phrasid: Anno Domini nostri Jesu Christi Nativitatis ejusdem 370, ac demum cum eo tempore certo certius adhibita non sint, quas Arabicas zylras vocamus, quæ multis tantum post sæculis a notariis aut scriptoribus publicis assumptæ fuerunt, ut ostendit Papebrochius tom. III Maji in Tractatu præliminari de Episcopis et Patriarchis Hierosolymitanis pagg. 35, 36 et 37. Et quamquam ad perpetuam rei memoriam etiam olim scripta fuerint publica instrumenta, tamen sæculo VI hæc phrasid: Ad perpetuam rei memoriam, in presenti publico instrumento aliasque ejusmodi minime in usu fuisse, nemo non videt, qui vel leviter artis diplomaticæ elementa norit. Multo ridiculam illam Telonensis episcopi Peire Vasqui et Joan. Belline collectoris harum summarum Vitæ subscriptionem; varios quoque

hic prætereo anachronismos historicosque errores, suis locis infra redarguendos.

22 Sufficere hæc mihi videntur, ut cum Cointio et Bailletto pronuntiem, codices illos, quos Guesnayus perantiquos et authenticos putavit, longe esse recentiores, imo, Cointio iudice, nullius fidei, nimirum, ut ego censeo, cum ea referunt, quæ aliunde vel ex probatis historicis, vel antiqua traditione aut solidis rationibus erui non possint. His de anonymi auctoritate præmissis, cum Sancti nostri natales describentem audiamus. Cyprianus, inquit Annal. Massil. pag. 198, virtute plenus atque splendidus claruit ex tempore Anastasii, Justini et Justiniani, ac Clodovei, Francorum regis primi nomine, hic ex illustri familia Monteolini vulgo Montolici Massiliæ prognatus est a Julio patre suo. Belle sane? Quasivero eo tempore, quo similia familiarum cognomina in Galliis plane inusitata erant, Monteolini aut Montolici cognomentum Cypriani patri aut genti ex speciali prærogativa inditum fuisset! Demonstrarunt Papebrochius noster tom. IV Maji pag. 12, Mabillonius, Cangius ac Ludovicus Muratorius Antiquitatum Italicarum tom. III, Dissert. 41 pag. 721, non solum tempore primæ et secundæ stirpis Francorum, sed etiam in principiis tertie ignota fuisse ejusmodi nomina; et, Muratorio teste loco citato, prope pro argumento falsitatis statim habendum est, si qua charta ante millesimum exarata eruitur, quam ornet aut onerent ævi nostri cognomina. Nullam itaque fidem anonymus meretur, cum gentem illam, ex qua prodixit Cyprianum narrat, sæculo VI Monteolinam aut vulgo Montolicam dictam fuisse, adstruit.

23 Non tamen ideo ut falsum negaverim, S. Cyprianum ex eadem gente, quæ dudum post, puta sæculo XI aut subsequentibus Montholicæ nomen gessit, suam traxisse originem. Hoc si anonymus et Guesnayus dumtaxat contenderent, ex eruditissimis sibi contradicentem haberent, imo non contemnendis testimoniis, licet tamen minime coævis, opinionem suam tueri possent. Ex nobili stirpe Sanctum nostrum ortum esse, innuit Officium de S. Cypriano, anno 1618 jussu Telonensis episcopi emendatum, in quo Antiphona ad Benedictus, mentis fulgore et carnis nobilitate præclarus fuisse dicitur. Adstipulantur Officia propria sanctæ Massiliensis ecclesiæ anno 1662 Massiliæ opera et studio venerabilis Capituli ecclesiæ cathedralis edita et illustratissimi ac reverendissimi domini Stephani de Puget, episcopi Massiliensis, approbatione et auctoritate munita, ubi pag. 194 in titulo Officii proprii Sanctus noster, non quidem ex anonymi et Guesnayi opinione, quam falsam esse, jam mox ostendimus, sed sensu proxime a nobis exposito, Cyprianus de Monte Olivo cognominatus reperitur.

AUCTORE J. G.

fide dissertatur,

E

asserunt Officia propria

F

24 Inter alios recentiores, quibus tamen, dum veterum auctoritate non submittuntur, parum in subjecta materia deferri debet, huic opinioni patrocinatur Claudius Robertus in sua Gallia Christiana, ubi in Catalogo episcoporum Telonensium hæc habet: Cyprianus... is est, ut puto, qui Sanctus dicitur... ex gente, postea Montholia (Montholieu) nuncupata. Honoratus Bouche Chorographiæ et Historiæ chronol. Provinciæ tom. I pag. 643, S. Cyprianum ex familia Monteolini, seu Montolieu prognatum fuisse, disertis verbis asserit: neque ei præfatum illustre genus abnuit Dionysius Sammarthanus tom. I Galliæ Christianæ auct. Ejus verba habes col. 743: Pontius Rausinus anno mccc transtulit solemniter in ecclesiam cathedralem reliquias sancti Cypriani, episcopi Telonensis, quæ in veteri sacello ædium episcoporum inventæ fuerant nuper, et inclusæ intra thecam argenteam sumptibus tum episcopi et capituli, tum dominorum de Montolieu Massiliensium, qui ex genere S. Cypriani se dicunt. Hæc refert Honoratus Bouche lib. VII Histor. Ita laudatus Sammarthanus; additque præfatus Boucheus tom. II Hist. chron. lib. IX pag. 193, dominos de Montolieu ex traditione habere, Sanctum hunc de sua esse familia: hæc autem quam antiqua sit traditio, expendamus.

25 Incomptum

AUCTORE
J. G.
quorum opi-
nioni favet in-
strumentum
seculi XII;

25 Incompertum hactenus mihi est, quo demum saeculo ea invalescere ceperit traditio; sed eam vel ab ineunte saeculo XII firmatam fuisse, evincitur ex publico instrumento, quo supra laudatus Pontius Rausinus, Telonensis episcopus, nobilium Monteolivorum erga sanctum Consanguineum suum liberalitatem testatam et compensatam esse voluit. Integrum illud hic referre necesse non arbitror; ne longior sim, quae huc pertinent, verba transcribo ex Guesnaysi *Annal. Massil. ad annum 1203, pag. 541*: Notum fiat... quod... concedimus... privilegium perpetuum dictis de Monteolivo (Joanni et Vincentio fratribus) pro remuneratione trecentorum nummorum, qui ab his dati fuerunt ad constructionem capitis S. Cypriani de Monteolivo parentum suorum (id est, sui consanguinei, seu, ut Gallice loquuntur, qui est de leurs parents)... Quos trecentos nummos aureos dicti de Monteolivo dederunt propter constructionem dicti capitis S. Cypriani in aurum et argentum... propter quod per eorum vitam et suorum cum eis debeatur satisfieri, in festum proximum S. Cypriani, dictis nobilibus de Monteolivo et aliis, qui sequentur eos, ex dispositione vitae, concedimus gradum perpetuum honoris propter nobilitatem eorum, quod dicti Joannes et Vincentius de Monteolivo et sui in processione seu festo S. Cypriani per nos instituendo et fienda circa urbem cum lampade de circo albo * ipsi et omnes, qui ex parte eorum venient, debent ambulare * post idem corpus S. Cypriani, incipiendo festo sequente ejusdem et aliis. Idem facere debent * celebrando magnam Missam, propter et in memoriam S. Cypriani, quod quidem privilegium tam ex parte nostra, quam ex parte dictorum canonorum communicatur.

B
* facienda
* cum cereo albo
* possint procedere
* facere ipsis licet

haec tamen
historice cer-
ta non est.

26 Concessis hoc instrumento praerogativis, teste Honorato Bouche tom. II pag. 991 anno 1633 fruebatur, et haud dubie etiam nunc eodem consanguinitatis et piae liberalitatis titulo fruitur illustris illa Monteolivorum familia, S. Cypriano ex avita pietate plurimum addicta, cujus rei specimen dedit laudatus num. 6 Antonius de Felix, qui se ex parte matris Margaretæ de Montolieu Sancto nostro consanguineum esse perhibebat, ejusque cultum Massiliae instaurari curavit. Cum igitur adductis hactenus pro nobili Sancti genere testimoniis, nullum, quod sciam, seu vetus, seu recens opponi possit documentum, quo traditio illa aut falsitatis arguatur, aut diuturnæ possessionis suæ dimoveatur sede, haud æquum foret, præclaræ Monteolivorum genti Consanguineum suum et Massiliensibus Popularem eripere. Fatendum tamen, non id roboris habere, quæ pro his militant testimonia, ut S. Cypriani natale solum ac stemma historice certum reddant. Honorificum proinde Massiliensibus fuisset, si data de eo scribendi occasione usi, ea edidissent fide et antiquitate veneranda instrumenta, quibus prudens quisque scriptor suffultus, illustrem Sancti gentem et patriam sine erroris metu asserere potuisset. Ut enim, quod jam pridem dictum fuit, lividi hominis est, veram Sanctis nobilitatem abrogare; otiosi autem et vani falsam affingere; ita moderati et æqui critici est, sine antiquis integræque fidei documentis nobiles Sanctorum natales certamque patriam non asseveranter adstruere.

§ III. Series chronologico-historica rerum a Sancto gestarum usque ad episcopatum.

De S. Cypriani natali in terris anno, institutione ac rebus ante episcopatum gestis summum est auctorum cœvorum ac subæqualium silentium. Præfatus anonymus et hujus fidem secutus J. B. Guesnayus illum litteris Latinis, Græcis et Hebraicis a patre suo instructum fuisse, perhibent, additque Guesnayus, pag. 601, brevi tantam omnium magnarum rerum atque artium scientiam consecutum illum fuisse, ut studio atque opera S. Casarii, Arelaten-

S. Cyprianus
humanae lit-
teras a patre
suo, ut fertur,
edoctus,

sis archiepiscopi, in Gratiani, Tolonensis antistitis, demortui locum celsissimamque sedem honoris ac dignitatis promotus fuerit. Facile cum emendatore Telonensis Officii credidero, Cyprianum humanis et divinis litteris apprime doctum fuisse; quin et præter Latinam, etiam Græcam linguam calluisse, non ausim inficiari; quandoquidem Massilienses trilingues olim fuisse, ac Græcæ, Latine Gallicæque locutos, ex Varrone referat S. Hieronymus in Proëmio libri II in Epistolam ad Galatas: harum autem linguarum usum ad sextum usque saeculum apud Arelatenses (quidni et apud vicinos Massilienses?) etiam penes laicos et plebeios remansisse, patet ex Vita S. Casarii, quæ apud nos exstat tom. VI Augusti pag. 64 et seqq., num. 13, ubi hæc de Casario leguntur: Adjecti etiam atque compulsi, ut laicorum popularitas psalmos et hymnos pararet, altaque et modulata voce instar clericorum alii Græcæ, alii Latine prosas antiphonasque cantarent, ut non haberent spatium in ecclesia fabulis occupari. Neque etiam ita vobis absimile est, idioma Hebraicum illum didicisse; nam licet exeunte saeculo v non mediocriter in Galliis collapsum esset litterarum studium, tamen, cum his temporibus multi Massiliae degisse videantur Hebræi, potuit specialis aliqua aut necessitatis aut utilitatis ratio Cypriani patrem movisse, ut hanc ipse linguam addiceret, eamque vel ipse Filium edoceret, vel ab aliis edocendum curaret.

28 Ut sit de illa variorum idiomatum notitia, quam a suo parente S. Cyprianus accepisse fertur, plurimum certe ad ipsius in divinis litteris et præceptis institutionem contulit S. Casarius, quod planum fit ex memoratæ Vitæ libro I, apud nos num. 40, et apud Mabillonium num. 30, ubi Cyprianus pro sua modestia conqueritur, non eum sub S. Casario se fecisse progressum, qualem se sub tam illustri præceptore facere debuisset, credebat. Væ mihi misero Cypriano, exclamat, qui tam tepidus in discendo exstili, ut modo cognoscam et pœniteam! Quare de tanti fontis fluvio non tantum hausit, quantum mea indigebat ariditas? S. Casarii supra laudati discipulum fuisse Sanctum nostrum, jure merito pariter affirmant Dionysius Sammarthanus in Gallia Christiana aucta tom. I, col. 741, scriptores Historiæ literariæ Galliæ tom. III, p. 257, aliique non pauci, quibus omnino consonat Officium proprium Telonense, ubi in Antiphona I ad Matutinum dicitur in Christo fidelissimus, Casarii Discipulus et Comes individuus, cui, ut refertur Lectione IV, ab ineunte ætate adhaesit.

29 Difficultatem tamen pariunt adducta ultimo loco verba. Si enim S. Cyprianus non ceperit adhærere S. Casario, nisi jam episcopo creato, sane non, nisi satis improprie, ab ineunte ætate ei adhaesisset, dicendus erit. Nam, ut apud nos die 27 Augusti pag. 52 ostensum est, S. Casarius ordinatus est episcopus anno Christi 302; cum autem Sanctus noster anno Christi 305 aut 306 a S. Casario diaconus consecratus sit, ut num. 55 ostendemus, consequens est, illum anno primo episcopatus S. Casarii, seu anno Christi 302 annos numerasse circiter viginti septem. Etenim, licet Arelatensis præsul, quam sibi condiderat legem, aliis episcopis non præscripserit, statuerat tamen ipse, ut nunquam in ecclesia sua diaconem ordinaret ante tricesimum ætatis ejus annum, prout in citata S. Casarii Vita, lib. I, num. apud nos 45 asseritur. Quis autem, servata vocum proprietate, dicat, ab ineunte ætate magistro discipulum adhaesisset, qui annos natus circiter viginti septem, ejus se disciplinæ committere inceperit?

30 Neque etiam tum temporis, cum S. Casarius in Lerinensi monasterio degeret, ei Cyprianum discipulum exstitisse putem. Præterquam enim quod ex præfata ejus Vita manifestum sit, S. Casarium, dum in Lerinensi cœnobio agebat, satis juvenem fuisse, utpote qui adolescens tantum ibidem vocitetur; memorata jam sæpius Vita indubitatum facit, non aliud ei munus ab abbate suo Porcario commissum fuisse, quam ut cellæ curam gereret, seu cellarium ageret, cumque ab hoc officio postea remotum, desiderata

E
didicit divinas
sub S. Casario;

sed de tem-
pore

E

et loco.

A derata legendi, psallendi orandique et vigilandi assiduitate ita se macerasse, ut morbo correptus, ac tandem valetudinis recuperandæ causa Arelaten fuerit remittendus. Non fit igitur verisimile, S. Cæsarium eodem illo tempore, quo ipse adhuc juvenis sub Porcario abbate religiosæ perfectioni incumbere, Cyprianum nostrum aliove sub se discipulos habuisse, quos disciplinæ regularis institutis imbueret. Quid? quod ne conjectando quidem erui alicunde possit, Sanctum nostrum Lerinense cenobium unquam vidisse, nedum illic sub alicujus disciplina fuisse commoratum.

ubi has didicerit, non ita constat:

51 Itaque, si re ipsa S. Cyprianus ab ineunte ætate S. Cæsario adhaerit discipulus, suspicari licet, illum sub finem sæculi v, cum S. Cæsarius monachis in insula Rhodani præesse inciperet, perfectionis Evangelicæ studiosum, auditis præclari viri virtutibus, ejus se disciplinæ tum temporis subjecisse, annis natum viginti circiter et duobus, ab eoque tempore illi comitem individuum et fidum adhaerisse discipulum, donec ab ipso Cæsario anno 309 ad Arelatensem cathedram evecto ipse postmodum in Telonensi sede constitutus sit, in qua præceptoris sui vestigiis insistens, eandem religiosæ vitæ normam, quam didicerat, retinuerit: atque, ut se moribus antistitis sui sæpe inferior clerus conformare studet, in tam sancto vitæ genere varios habuerit suæ diæcesis clericos virtutum suarum et vitæ generis sedulos imitatores; unde et fortasse subsequentibus temporibus S. Cyprianus abbas fuisse creditus sit. Hæc, ut a vero aliena non sunt, si re ipsa subsistant, (nam quis sine vade aut antiquo teste asseverare similia audeat?) facile erit intelligere, Cyprianum illum abbatem, patria Massiliensem, quem Saussey a nostro sine ullo testimonio diversum facit, eundem omnino cum Telonensi Episcopo esse, qui religiosæ et vero præsulæ dignæ vitæ magisterium apud Telonenses exhibuerit, omnis Evangelicæ perfectionis factus tam verbo, quam opere didascalus. Quæ tanto probabiliora sunt, atque eo fortius contra Sausseyum faciunt, quod de diverso illo Cypriano Telonensi abbate, nusquam, quod quidem noverim, meminerit antiquitas; nec in ea urbe cenobium ullum, quod regere potuisset, tum existisse legatur.

videtur tamen illi contigisse Arelate.

52 Verumtamen cum nihil nos cogat allegatis Officii Telonensis verbis tam presse insistere, quid si statuamus, Cyprianum nostrum, non tam ineunte, quam progrediente ætate, seu anno ætatis suæ vigesimo circiter et septimo se disciplinæ S. Cæsarii commississe, nimirum cum hic Arelatensibus præsulatus, totum se (ut habet ejus Vita num. 15) verbo Dei et lectioni, inquietis etiam prædicationibus mancipavit, atque, ut ibidem num. 40 dicitur, cum in disserendis Scripturis et in elucidandis obscuritatibus emicuit; adeo ut Cyprianus una cum Firmiano et Viventio, postea episcopis, Messiano presbytero, Stephano diacono, aliisque viris, qua pietate, qua eruditione claris, pars alumnorum longe illustrior fuerit, quos Arelatensis antistes ad virtutum cultum et ad sacras Litteras, erecta in episcopali domo schola, sedulo erudiebat. Quæ de re plura videsis tom. III Hist. litterariæ Franciæ pag. 25 et apud Thomassinum de veteri et nova Ecclesiæ Disciplina parte II, lib. I, cap. 95. Certe huic opinioni apprimè congruunt ipsa S. Cypriani verba citato num. 40, ubi, postquam S. Cæsarii episcopales dotes, ejus in docendo et disserendo zelum modumque suos interrogandi auditores exposuisset, subjungit: Væ mihi misero Cypriano, qui tam tepidus in discendo exstiti, ut modo cognoscam et pœniteam!

Diaconus a S. Cæsario consecratus anno ætatis suæ 30.

55 Atque hæc quidem pro sua humilitate Cyprianus, qui tamen adeo insignem in virtute et sacra eruditione progressum sub tanto magistro fecerat, ut hic, cum nemini, nisi triginta annos nato et magna sacrarum Litterarum peritia ornato, manus imponeret, eundem creaverit diaconum, et synodo Agathensi, cui auctoritate metropolitæ præfaturus erat, secum voluerit interesse. Audi hæc de re Breviarium Telonense Lect. 4; A beato Cæsario diaconus factus, ipsum secutus est in synodo Agatensi (Gallice

d'Agde) qua celebrata fuit tempore Alarici Gothorum regis. Cum igitur concilium hoc, ut apud Labbeum tom. IV, col. 1584 ejus titulus præfert, celebratum sit sub die in Idus Septembres, Messala V. C. consule, id est, anno Christi DVI, Alarici, Gothorum in Gallia regis, xxii, Symmachi Papæ viii, hæc nobis epocha, modo vera referat Telonensis Lectio 4, inseruire potest, ut S. Cypriani amicum in terris natalem, quem nulla, quæ quidem nasci licuerit, authentica documenta expresse signant, utcumque eruamus. Etenim, si cum Arelatensi præsulæ ac magistro suo Cyprianus præfatæ synodo interfuerit, eodem aut præcedenti forte anno diaconus consecratus, revoluta retro triginta annorum subductione, efficitur, hunc anno circiter 473 aut 476 primam lucem hausisse, quandoquidem S. Cæsarius, ut supra dictum est, triginta annis juniores diaconos non ordinaverit.

54 Non pari modo annum, quo consecratus est postmodum episcopus, conjectando assequi alicunde possumus. Dionysius Sammarthanus tom. I Galliæ Christianæ col. 741, de illius ad episcopatum assumptione agens, nullam anni, quo hæc contigerit, mentionem facit. Scriptores Historiæ litterariæ Franciæ tom. III pag. 257 ipsum ante mensem Junium anni 324 episcopum creatum fuisse, asserunt. Et certe ultra hoc tempus initium ejus episcopatus differri non potest, cum anno illo concilium Arelatense 4 subsignasse illum, extra controversiam sit. Bailletus tom. III ad diem 5 Octobris, anno circiter 316; Guesnayus vero Annal. Massil. pag. 198 anno circiter 311 episcopalem ejus ordinationem innectit. Quando itaque tam varia varii hæc de re sentiunt, aut potius conjiciendo adstruunt, et nos symbolam conferre, et quod in re incerta probabilibus nobis videtur, hic edicere non prohibemur. Si re ipsa post Gratianum, Telonensem episcopum, quem Gallia Christiana citato loco refert, circa annum 472, ut martyrem occubuisse, nullus in eam sedem fuerit evectus, prout saltem in nullis Telonensium episcoporum Catalogis mediis aliquis inter Gratianum et S. Cyprianum reperitur; quid velat credere, S. Cæsarium, Provinciæ metropolitam, etiam ante annum 316, puta anno 310, quo Arelate obsidionis periculo exempta erat, pro suo pascendarum ovium zelo Telonensibus proprium dedisse pastorem, ac S. Cyprianum regimen animarum in sua schola edoctum, quam primum juxta Ecclesiæ præscriptum potuit atque opportunum judicavit, ad Telonensem cathedram evexisse?

53 Conveniendus hic mihi videtur jam sæpe citatus anonymus, dum Sanctum nostrum in Telonensi sede ante illud tempus collocatum fuisse asserit, quo bellum inter Clodoveum Francorum, et Alaricum Gothorum regem exortum esset. Loquentem audiamus: Cum reversus fuit Arelatas, episcopatum Toloni Cæsarius ei (S. Cypriano) dimittit... sed paulo post pugnando Clodoveo rege Francorum cum Alarico Gothorum reges etc. Quibus verbis dissensiones et decretoriam inter hos reges pugnam initio episcopatus S. Cypriani postponit; at certe minus recte. Nam cum Alaricum, non anno Christi 309, ut refert Telonensis Officii Lectio, sed anno 307, in campis Vogladensibus aciesum et occisum fuisse, ex optimæ notæ auctoribus jam passim tradant chronologi et historici Galli, consequens foret, S. Cyprianum, dum vix diaconatu insignitus erat, fuisse a S. Cæsario constitutum episcopum: quod non tantum non verisimile, sed et omnino falsum esse, ex eo liquet, quod Sanctus noster, testante ipso anonymo, Agathensi synodo, 3 Idus Septembris anni 306 celebratæ interfuerit, diaconus solummodo consecratus. Accedit, quod memoratæ synodo non subscripserit, ut patet apud Labbeum tom. IV Conciliorum col. 1594 et 1595; cum tamen episcopi omnes, ipsique ab absentibus episcopis delegati sacerdotes et diaconi hanc synodum sua subscriptione firmarint. Hæc sine dubio advertit Guesnayus in Annal. Massil. pag. 198; atque hinc, licet anonymum ut fidem ducem passim sequatur, ipsius hic vestigiis inhærerere ausus non est, et Cypriani episcopalem ordinationem

AUCTORE J. G.

postmodum ab eo episcopus Telonensis statuitur;

E

non ante bellum Clodoveum inter et Alaricum, ut vult anonymus, F

AUCTORE
J. G.
nec etiam,
quia S. Cæsari-
um, falso
accusatum,
feliciter de-
fendit.

tionem anno circiter 511 innectendam judicavit. 56 Nec magis anonymo nostro adstipulor, cum ea de causa Cyprianum inruit a S. Cæsario constitutum episcopum, quod ille metropolitanæ sui de hæresi apud Alaricum insimulati causam strenue gessisset. Qui quidem, inquit, Cyprianus causam Cæsarii erga Alaricum regem defendit, qui de hæresi eum criminabatur. Sed cum reversus fuit Arelatas, episcopatum Toloni ei dimittit. Triplici diversis temporibus calumnia de gravi crimine accusatum fuisse Arelatensem præsum, extra dubium versatur; ac primo quidem anno 505, vel, ut alii volunt, anno 506, dein circa annum 509; ac tertio circa annum 512 aut 515: quæ calumniæ ut a Cæsarii inimicis structæ et ab ipso depulsæ fuerint, expositum est in Opere nostro ad diem 27 Augusti. De prima illa insimulatione agit præfatus anonymus; sed labitur, dum crimen illi falso impactum, hæresim fuisse, de eaque S. Cypriani opera purgatum fuisse indicat. Quis credat, Arelatensem antistitem de hæresi, non alia certe quam Ariana, quæ tunc vigebat, apud regem Arianum fuisse insimulatum, atque propterea Burdegalam exsilio relegatum? Quis sibi in animum inducat, Cyprianum, accusati episcopi discipulum, apud regem, cui ipse non minus, quam præceptor, suspectus esse debuisset, tam feliciter ac strenue S. Cæsarii causam egisse, ut illius rationibus permotus rex Arianus liberum ad suos multo cum honore remiserit S. Cæsarium?

quod ex Vita
S. Cæsarii

57 Accusationis ac defensionis seriem ex ipso potius Cypriano, S. Cæsarii biographo, audiamus. Lib. 1, num. 46 et 47 hæc legimus: Tranquillitatem hujus sancti viri (Cæsarii) post paucos dies æmula diaboli perturbavit adversitas: et cui non habebat, quæ opponeret, vitia corporis, crimen obicit traditoris. Etenim post aliquod tempus perditus quidam de notariis beati viri, Licinianus nomine (quem Sigonius de Occidentali imperio lib. xvi, num. 504 Licumannum vocat) assumpsit gerere in virum apostolicum, quod discipulus Judas non timuit adversus Salvatorem nostrum, Dei Filium, perpetrare. Veneno enim sævæ accusationis armatus suggestit per auricularios Alarico regi, quod beatissimus Cæsarius, qui de Galliis habebat originem, totis viribus affectaret territorium et civitatem Arelatensem Burgundionum ditionibus subjugare: cum utique præstantissimus ille pastor flexis genibus pacem gentium, quietem urbium, diebus ac noctibus a Domino generaliter postularet. Qua magis causa credendum est, instinctu diaboli ad exsiliam sancti viri ferocitatem fuisse barbaram concitatam... Falsis et illicitis accusationibus condemnatus, cum ab Arelato fuisset abstractus, in Burdegalensem civitatem est quasi in exsilio relegatus. Sed ut in eo Dei gratia non lateret, casu accidit, ut nocte quadam civitas sævo flagraret incendio, populique velociter concurrentes ad Dei hominem proclamarent: Sancte Cæsari orationibus tuis exstingue ignem sævientem. Quod cum vir Dei audisset, dolore ac pietate commotus, venienti flammæ obvius in oratione prosternitur, et statim flammarum globos fixit et repulit. Quo viso, omnium concurrentium vocibus divinæ per eum laus est celebrata potentia. Post hanc virtutem tanta admiratione ab omnibus habitus est, ut in eadem urbe non solum ut sacerdos, sed ut apostolus haberetur, et auctor persecutionis, id est, diabolus, confunderetur, qui eum, quem nix fuerat reum asserere, videbat divini operis miraculis eminere. Quod ita factum fideli ratione comperimus. Ita ipse Cyprianus.

probatur;

58 Tum eodem loco pergit probare, quam falso, non hæreseos, ut vult anonymus, sed proditiis scelus in S. Cæsarium conjectum fuerit; ac demum subjungit: Post hæc comperta innocentia beati viri, quam scilicet non Cypriani patrocinium, sed S. Cæsarii morum integritas, vitæ sanctitas et tam conspicuum miraculum non poterant non Alarico regi testatam facere, poscit (Alaricus) quatenus sanctus antistes (Cæsarius) ad pristinam revertere-

tur ecclesiam, seque civitati pariter præsentaret D et clero; accusatorem vero ejus rex præcepit lapidari; sed indignum hunc notarium suum meritæ morti optimus præsul subtraxit. Hæc lib. 1 Vita S. Cæsarii num. 47 et 48 Cyprianus enarrat. Ex quibus ad oculum patet, quantum hallucinatus sit anonymus noster, cum de hæresi per calumniam insimulatum fuisse Cæsarium refert, atque Cyprianum ob defensam strenue hanc rei magistri causam ab eo ad Telonensem cathedram evectum, comminiscitur. Baillet quoque, licet in assignando crimine, per calumniam illi impactam, cum Cæsarii Biographo consentiat, tamen non inducat, ut credam, sine teste ac vade asserenti, effectum fuisse Cypriani eloquentia atque opera, ut innocentem antistitem Arelatensem ad proprias sedes Alaricus quid litteris revocatur. Certe tam feliciter a S. Cypriano suscepti patrocinii nec vestigium nec umbra in Vita S. Cæsarii aut in ullo fide digno instrumento reperitur; sed nec a Firmino aut a Viventio, qui alias magnificentum Sancto nostro elogium texerunt, simile quid litteris proditum est. Silet pariter de hujuscemodi defensione Carolus Sigonius de Occidentali imperio lib. xvi, num. 504, tum alibi; imo ne verbum quidem unum ea de re habet Telonensis Officii emendator, alias in referendis rebus a S. Cypriano gestis minime parvus.

59 Nec minus altum est veterum scriptorum de publica disputatione silentium, quam coram eodem Alarico rege de vera Religione S. Cypriani habuisse dicitur Lectione 5 Officii Telonensis his verbis concepta: Cum vero Mendrianus et Flavianus, nobiles milites ex partibus Saxoniarum, adhuc falsos deos colentes, in castris Alarici regis venissent, contra Clodoveum, Francorum regem, pugnaturi; et quadam die beatum Cyprianum de vera religione coram præfato Alarico publice disputantem audivissent, compuncti corde conversi et poenitentes... illum Tolonum usque sequuntur, ibique secus mare vitam eremiticam anachoretarum more duxerunt. Alaricum hunc subditis suis Catholicis, modo hi nihil contra Arianos molirentur, non fuisse admodum infestum, sat notum est; at sine gravi ratione vel auctoritate mihi nemo persuaserit, ipsum adeo frigidum Ariani dogmatis defensorem fuisse, ut vel advenam diaconum, imo sacerdotem, si velis, Tolosæ, quod regni sui caput erat, publice et coram se de religione Catholica permiserit disputare; vel, quod minus etiam credibile est, ut Arelatem, ubi Cyprianus degebat, rex ipsemet profectus, disputantem non modo sua presentia animaret, sed et suos milites, ab eo ad fidem Catholicam conversos, abduci in eremum sicerit, eo maxime tempore, quo non exiguus sibi a Clodoveo Francorum rege metus erat. F Atque hæc in causa sunt, cur ante numerum 54 in hac chronologica rerum serie, assertæ in Telonensi Officio publicæ illi disputationi locum nullum concesserim.

§ IV. Prosecutio ejusdem seriei chronologico-historicæ, in qua præsertim concilia, quibus Sanctus interfuit et subscripsit, recensentur.

Non dubitandum videtur, quin sanctus Antistes noster, de cuius rebus in episcopatu præclare gestis paucumtaxat nobis antiqui reliquere, se ipsum ecclesiæ præbuerit exemplum bonorum operum, factus forma gregis, amplexusque eum, qui secundum doctrinam est, fidelem sermonem, ut potens esset exhortari in doctrina sana, et eos, qui tum temporis maxime contradicebant, Arianos et Pelagii sequaces, non sine fructu redarguere. Catholicæ illi fidei et disciplinæ ecclesiasticæ strenuam acerrimamque fuisse defensionem, probant sat multa, quibus interfuit subscripsitque, concilia. In rem nostram sic de eo loquitur Brevarium Telonense emendatum, Lect. 5: Cum eo (S. Cæsario) multis conciliis interfuit, maxime Arausiano secundo. Martyrologium item Parisiense

Variis conciliis interfuit, Arelatensi 4,

A siense ad diem 5 Octobris cum Arelatensi quarto, Arausicano secundo et aliis interfuisse, testatur. De his speciatim hic agemus. Ac primum quidem concilium, cui S. Cyprianus, jam episcopus factus, interfuit, subscripsitque, fuit Arelatense quartum (Gallice d'Arles) quod a Baronio tertium; a Labbeo autem, Sirmondo, Pagio, Harduino aliisque ex collatione vetustissimorum Mss. quartum potiore jure et merito dictum est.

anno 324 ce-
lebrato;

41 Neque ex Baronio ad annum Christi 455 obijci hic potest, S. Cyprianum, qui supra num. 55 circa annum 473 natus esse statuitur, non potuisse huic concilio, anno, ut vult hic scriptor, 435 celebrato, interfuisse. Id enim, si recte in hac re Baronius scripsisset, luce clarius esset. Sed erravit hic eruditissimus Annalium Ecclesiasticorum conditor, dum concilium hoc, quod Opilione consule celebratum legerat, retulit ad annum Christi 435, quo anno Opilio quidam cum Vineomalo consulatum gessit. Verum a Sirmondo nostro de anachronismo admonitus, Arelatensem hanc synodum Justino Aug. iterum et Opilione consulibus, hoc est, anno Christi 324 fuisse habitam, agnovit veritatis amantissimus Cardinalis, et concilium hoc Arelatense et cetera, quibus... Cæsarius præfuit... ab iis sedibus, in quibus male constituta fuerant, ad suas deinceps revocanda docuit, ut refert Sirmondus tom. IV Concil. col. 1625 et 1626. Falluntur quoque Honoratus Bouche et Benedictini, qui Historiam literariam Franciæ ediderunt: ille quidem, dum in sua Chorographia et Historia chronol. Provinciæ tom. I, pag. 654 Cyprianum concilio Arelatensi quinto; hi vero, dum tom. III pag. 257 Arelatensi sexto interfuisse, asserunt. Memorati concilii titulus apud Labbeum tom. IV Concil., col. 1622 his refertur verbis: Concilium Arelatense IV. Constitutio sanctorum episcoporum, qui in civitate Arelatensi ad dedicationem basilicæ S. Mariæ convenerunt VIII Idus Junias, Opilione V. C. consule, id est, anno Christi xxxiv, Joannis Papæ secundo, Theodorici Italiæ regis xxxii. Canones quatuor ad disciplinam ecclesiasticam spectantes in eo conditi sunt, quos, si lubet, vide apud laudatum Labbeum tom. IV col. 1622 et 1625. His Sanctus noster octavo post Metropolitanum suum loco subscripsit in hæc verba: Cyprianus episcopus consensit et subscripsit.

Carpentora-
tensi anno
327;

B 42 Triennio post Arelatense 4, hoc est, anno Christi 327 interfuit Cyprianus concilio Carpentoracensi (Gallice de Carpentras) cujus hic titulus apud Labbeum legitur citato tom. IV, col. 1665: Concil. Carpentoracense. Constitutio sanctorum episcoporum concilii Carpentoracensis, sub die VIII Idus Novembres, Mavortio V. C. consule, id est, anno Christi xxxvii, Felicis IV Papæ 2, Athalarici Italiæ regis 2. Huic synodo, ex cujus Actis hoc tantum reperitur sancitum, quantum et qualiter ex bonis parochiali ecclesiæ oblati episcopo sumere liceat, S. Cyprianus loco antepenultimo subscripsit in hunc modum: Cyprianus peccator consensit et subscripsit. Epistolam vero ejusdem synodi ad Agræcium, episcopum Antipolitanum, primus post Cæsarium signavit Sanctus noster in hæc verba: Cyprianus episcopus subscripsit. Quem ei honorem ideo forte delatum fuisse, suspicari licet, quod in hac Agræcii causa præ aliis fortem et constantem ad decretarum legum observationem urgendam sese exhibuisset. Aliquam certe causam subfuisse, oportet, cur Carpentoracenses patres tam diverso inter se ordine synodum ac dein synodalem epistolam sua subscriptione munierint; at hanc pro certo edicere quis queat?

Valensi II,
alias III, anno
329; mense
Novembri,

C 43 Ceterum, tametsi (ut habet Additio ex codice Lugdunensi ad Constitutionem episcoporum concilii Carpentoracensis) hoc etiam præfatis Patribus placuisset custodiri, ut sequenti anno (qui erat 328) in vico Vasensi (Gallice Vaison) octavo Idus Novembres deberet concilium congregari, nihilominus, sive, quod indicta in hunc annum synodus non facile cogi potuerit; sive quod, ut cogeretur, nihil admodum urgeret; sive potius, quod gravius mo-

menti negotia, puta questiones de gratia et libero arbitrio, tum acriter agitata, patrum studia sollicitudinemque præ disciplinæ ecclesiasticæ constitutione ac perfectione exigerent; concilium Vasense, quod cum Sirmondo, Pagio, Harduino et Longuevallo secundum vocamus, dilatatum est in annum 329 et diem 3 Novembris. Titulus hujus concilii apud Labbeum citato tom. IV, col. 1679 in hæc verba refertur: Concilium Vasense III (alii, ut supra dictum est, II) quod in Vasensi vico Liberii præfecti prætorio atque Patricii tempore celebratum est Nonis Novembris, Decio Juniore, V. C. consule, id est, anno Christi xxxix, Felicis IV Papæ 4, Athalarici Italiæ regis 4. Subscripsit et huic synodo S. Cyprianus tertio post S. Cæsarium loco, verbis plane iisdem usus, quibus Constitutioni concilii Carpentoracensis subscripsit, nimirum his: Cyprianus peccator consensit et subscripsit. Statutos in ea Canones videlicet citato tom. IV col. 1679 et 1680.

AUCTORE
J. G.

44 Nec se Cyprianus desiderari passus est in concilio Arausicano 2 (Gallice d'Orange) quod, ut est in titulo apud Labbeum cit. tomo, col. 1666, habitum est v Nonas Julias, Decio Juniore V. C. consule, id est, anno Christi xxxix, Felicis IV Papæ 5, Athalarici Italiæ regis 5. Cogendæ synodi occasionem ipsi Patres in Præfatione, cit. col. 1666, exponunt; aguntque de ea Stillingus noster tom. VI E Augusti pag. 37 et Longuevallius in Historia ecclesiæ Gallicanæ tom. II pag. 566 et seqq. Hanc semper celebrem inprimis fuisse, non quidem Patrum ac virorum illustrium, qui ei interfuerunt, numero; (plures enim, quam viginti et unus non erant) sed rebus in ea gestis, et contrita Pelagianorum et Semipelagianorum hæresi, nemo historicus vel theologus ignorat. Conditis in illa canonibus S. Cyprianus loco quarto subscripsit, ut apud laudatum Labbeum col. 1672 videre est. Itaque Sanctus noster suam etiam in relata hic de Semipelagianismo victoria partem habuit, eamque non exiguam; ac forte ex hoc capite in Telonensi Officio Doctor novæ gratiæ, seu de novo tum hic tum in Valentina synodo assertæ et comprobatæ, in Antiphona ad utrasque Vesperas rite salatur.

Arausicano 2,
anno 329,
mense Julio,

45 Cum vero ex pertinacibus Semipelagianorum reliquiis æmuli multi surrexissent, qui S. Cæsarii doctrinæ de gratia resisterent, ultimamque admoveere machinam molirentur, qua Arausicana capitula aut quærent, aut eluderent; contra hos celebratum est concilium Valentinum ad Rhodanum (Gallis Valence) in Gallia Viennensi labente anno Christi 329 vel initio anni 330, ut apud nos tom. VI Augusti pag. 38 exponitur. Quæ in hac synodo peracta sint, quidve S. Cyprianus in ea præsterit, non aliunde discere possumus, quam ex Firmino et Viventio, qui partem aliquam Vitæ Cæsarii conscripserunt. Sic ipsi lib. I, num. 46: Multi quidem æmuli surrexerunt, qui ejus (S. Cæsarii) resisterent doctrinæ de gratia. Sed o felicitas æmulanda! Etenim susurris et mala interpretatione quorundam obortur in Galliarum partibus contra prædicationem Dei hominis frustra sinistra suspicio. Ob hoc antistes Christi ultra Iseram (Gallis l'Isère) consistentes, caritatis amore collecti, in Valentina civitate conveniunt: ubi enim beatus Cæsarius infirmitatis solita causa, sicut disposerat, properare non potuit. Misit tamen præstantissimos viros de episcopis cum presbyteris et diaconibus, inter quos etiam sanctus Cyprianus Telonensis magnus et clarus enituit, omnia, quæ dicebat, de divinis utique Scripturis affirmans, et de antiquissimis Patrum institutionibus probans, nihil per se in divinis profectibus quemquam arripere posse, nisi fuerit primitus Dei gratia præveniente vocatus. Atque ita quidem Cyprianus præ ceteris fidei Catholicæ et præceptoris sui causam prospero successu egit ac de Semipelagianismo triumphavit.

Valentino ad
Rhodanum,
labente anno
329 vel anno
330;

46 Annis circiter duodecim post Valentinam ac dein Aurelianensi IV anno 341; interfuit S. Cyprianus, subscripsitque inter primos

in

AUCTORE
J. G.

in hunc modum : Cyprianus episcopus ecclesie Tolonensis consensit et subscripsi. Concilium hoc, quod, ut habet Labbeus tom. V Concil. col. 580, triennio post Aurelianense III, Indictione quarta, Basilio viro clarissimo consule, celebratum est, id est, anno Christi DXLI. Vigiliis Papae 2, Childeberti regis XXX, omnium postremum fuit, quod sanctus Antistes noster, jam sexagenario major, sua subscriptione munivisse legitur. De eo lectione 6 Officii Telonensis hæc referuntur : Interfuit etiam ipse Cyprianus cum Atilio, Vasionensi episcopo, concilio Aurelianensi quarto, tempore Pelagii primi, summi Pontificis, et ejusdem Childeberti, Francorum regis, anno Domini quingentesimo quinquagesimo, et ipsius Childeberti trigesimo sexto. Hæc Telonensis Officii verba, quam sunt vera, quantum ad Cyprianum in hac synodo præsentiam, tam sunt a vero aliena, quantum ad adjuncta et chronologicos characteres, ut obiter hic juverit annotasse.

non vero, ut habet Telonensis Officii Lectio, anno 550, et tempore Pelagii Papae I,

47 Ego quidem sic censeo, in paucis illis Telonensis Officii verbis non paucos errores cubare. Nam, præterquam quod Vasionis antistes, qui synodo illi interfuit, non Atilius, sed Alethius vocatus fuerit, ut patet ex ejus subscriptione apud Labbeum tom. V Conciliorum, col. 588; et tom. I Gallie Christ. col. 921, illud certe perperam adstruit, synodum illam coactam fuisse anno Christi 550 et tempore Pelagii I summi Pontificis. Constat quippe, memoratum concilium, ut supra etiam indicatum est, non anno 550, sed anno 541 fuisse celebratum; etenim, ut in Canone ejus 27 dicitur, ante hoc triennium coacta fuerat alia synodus Aurelianensis, ordine scilicet 5; cum autem id factum sit anno 4 post consulatum Paulini Junioris, viri clarissimi, id est, anno Christi DXXXVIII, Silverii Papae II, Childeberti regis XXVII, ut videre est citato tomo Concil. col. 294 et 504; necessario consequitur, Aurelianensem 4 anno Christi 541 coactam fuisse; qua de re consule, si lubet, Harduinum tom. II Conciliorum col. 1453 et 1456, Coitium Annal. ecclesiast. Francorum tom. I, pag. 595, Pagium in Crit. tom. II, pag. 381, num. 9, Dionysium Sammarthanum in Gallia Christiana tom. I, col. 744 et sæpe alibi, Historiam litterariam Francie tom. III, pag. 185 et 258. Nec minus ex historicis ecclesiasticis certum est, contra quod Telonensis Officii auctor asserit, ante annum Christi 555 Pelagium I in Romana Cathedra non sedisse; ut mirum sit, potuisse hunc errorem ab eo admitti et synodum Pontificatus Pelagii I adscribi, quæ annis 14 ejus in Cathedram Petri assumptionem præcessit, quæque adeo sub Vigiliis, ejus decessoris, Pontificatu collocanda fuerat.

nec Childeberti, Francorum regis, anno 56.

48 Sed neque feliciter Telonensis Officii auctor coactæ synodi annum cum Childeberti Francorum regis anno 56 connexit. Cum enim hic rex anno Christi 558 obierit, ut ex Marii Chronico refert Henschenius in Eegesi de Episcopis Tungrensibus et Trajectensibus pag. 42, utque ostendunt Coitius Annal. eccles. Francorum tom. I, pag. 845, Daniel Historie Francie tom. I, col. 149 edit. Parisiensis anni 1715, Longuecallius Hist. eccles. Gallicanæ tom. II, pag. 367; cum, inquam, Childebertus anno Christi 558 obierit, et annos 48, vel, ut vult Daniel, 47, regnaverit; debuisset Telonensis Officii auctor annum Christi 550, cui Aurelianensem synodum innectebat, non Childeberti regni 56, sed 59 completum aut 40 inchoatum statuere. Quamquam parum nostra et lectorum interest, coherentie inter se, sibi consistent, nec ne, chronologici characteres, aliunde a vero multum aberrantes, ut ex dictis patet. Missis igitur chronologicis hæc quæstionibus, ad ea, quæ propius ad Sanctum nostrum spectant, sermonem convertamus, et num ipse S. Cæsarii, præceptoris quondam sui, Vitam litteris mandarit, ad ductis ultro citroque dissidentium argumentis, dispiciamus.

§ V. Altera ejusdem seriei prosecutio, in D qua liber prior Vitæ S. Cæsarii Cypriano, Telonensi episcopo, adjudicatur.

A synodo Aurelianensi 4 redux in Provinciam Cyprianum, S. Cæsarium anno 542, ut ostendit Stillingus noster tom. IV Augusti pag. 61, carissimum sibi magistrum ac metropolitam suum, amisit. Cypriani sui haud immemor Cæsarius, mantum* et cincturam meliorem, seu, ut alii in Testamento Cæsarii legunt, cincturam meliorem*, ei moriens dari voluerat; Juniores vero Cæsarium, fundati a se monasterium abbatissim, cui et mantum majorem, quem ipsa de cannabe fecerat, pariter testamento legarat, eivæ successori suo, Arelatensi antistiti, voluerat esse commendatam, iterum iterumque eum rogans, gratia divina præfati monasterii ut curam maximam haberet, et famam illarum (sanctimonialium) cum grandi pietate satageret providere, prout in eodem testamento apud nos tom. VI Augusti, pag. 62 exponitur. Ergo Cæsaria chorusque sodalium monacharum et commissus defuncti institutoris Vitam legere appetentes, apud Cyprianum quendam aliosque S. Cæsarii discipulos insistere, ut sancti sui fundatoris vitam et conversationem ab exordio repententes litteris comprehenderent. Tam piis virginum E votis annuens Cyprianus, quæ vel ipse comperta de eo habebat, vel viderat, vel ex venerabilium Cæsarii discipulorum relatione prolata didicerat, de ipso scribere ante alios aggressus est. Ita fere ad verbum biographus S. Cæsarii in Præfatione ad ejus Vitam cit. tom. VI Augusti pag. 64.

30 Porro hæc S. Cæsarii Vita, cum multis in locis interpolata hactenus prodidisset, sincera et integra exhibita est a Mabillonio, Saeculo Benedicto I, pag. 658, uti is refert in prima Observatione prævia. Eadem tom. VI Augusti apud nos Vita exstat, in duos libros distincta, quorum prior hunc præfert titulum : LIBER PRIMUS, auctoribus Cypriano, Firmo et Vivento episcopis, ex Ms. S. Martini a Campis, Ordinis Cluniacensis Parisiis, collato cum editione Mabillonii : posterior vero liber in citatis Actis Sanctorum die 27 Augusti hoc insignitur titulo : LIBER SECUNDUS. Auctoribus Messiano presbytero, et Stephano diacono, ex editione Mabillonii. Prioris illius libri Cyprianum quendam maxima ex parte scriptorem esse, ipse Vitæ titulus manifestum facit, atque id ex libri I, num. apud nos 40, abunde confirmatur. Posteriorem vero librum a Messiano presbytero et Stephano diacono scriptum fuisse, ex fine libri I et initio libri II liquido etiam patet. Audi auctorem libri I num. 48 : Et quia de innumerabilibus ejus (S. Cæsarii) hæc pauca præsumpsimus attingere : sufficientia manifesta, etiamsi celantur occulta. Rogamus tamen, vos sancti fratres Messiane presbyter et Stephane diacone, quibus de illo muta comperta sunt, pro eo quod ab adolescentia in obsequio ipsius fuistis, ut huic Opusculo vestram collationem, seu Vitæ librum alterum jungatis. Hæc Cyprianus. Verum si ne ille a Telonensi nostro Episcopo diversus, an unus idemque cum ipso, inter criticos neotericos omnino non convenit.

31 Antistiti nostro librum priorem adjudicarunt Officia propria Sanctorum Arelatensis ecclesie, impressa Avenione anno 1612, in fine Lectionis 6 ad diem 27 Augusti, ubi dicitur S. Cyprianus illius (Cæsarii) quondam discipulus, episcopus Telonensis, ejus Acta conscripsit. Sed tacite id ipsum postmodum retractatur, dum isdem Officis propriis Lutetie Parisiorum anno 1618 impressis, memorata verba omituntur. Officium Telonense, anno 1618 emendatum, hæc ad rem nostram habet : Ab ineunte ætate adhæsit (S. Cyprianus, episcopus Telonensis) beato Cæsario... cujus Vitæ librum primum simplici stylo, ornamento tamen, descripsit. Sussayus in Supplemento Martyrologii sui Gallicani tom. II, pag. 1176, Honoratus Bouche Chorographæ et Hist. Chronol. Provincie tom. I, pag. 645 et 643, et Guesnayus Annal. Massil. pag. 198 hujus Vitæ scriptorem

Cyprianum, S. Cæsarii discipulum,

* pallium

*cingulum melius

ejusque biographum,

F

eundem cum Sancto nostro plures statuant;

A scriptorem statuunt S. Cyprianum nostrum. His ad stipulatur Mabillonius Sæc. Benedictino 1, pag. 638, observatione 1, ubi hæc scribit: Cyprianus (auctor Vitæ S. Cæsarii) diversus non est a Cypriano, Tolonensi episcopo, S. Cæsarii discipulo, cui manum Cæsarius testamento reliquit. Eandem tuentur sententiam Scriptores Historiæ literariæ Franciæ tom. III, pag. 258: Opus unicum (inquunt) quod quidem exstet, quodque S. Cypriano (Telonensi episcopo) adjudicandum noverimus, Vita est S. Cæsarii Arelatensis maxima ex parte ab illo conscripta.

Harduinus vero, cujus opinio

52 Contra vero Harduinus tom. II Conciliorum, col. 1102 Cyprianum, Tolonensem episcopum, diversum facit a Cypriano, Cæsarii biographo. Citata col. in marginali nota, lit. c, sic de Sancto nostro, qui concilio Arausicano 2 subscripsit, enuntiat: Episcopus Tolonensis, alius a Cypriano diacono, qui Vitam Cæsarii Arelatensis scripsit et de hac synodo siluit. Si propterea ita Harduinus sentiat, quod in Vita S. Cæsarii nulla de hoc concilio mentio fiat, exigua ejus argumenti negativi vis erit. Nec enim apparet, cur S. Cæsarii biographus, de concilio Arausicano 2 sermonem instituisse deberet. Ut quid contra adversarios ex hoc capite concludi possit, demonstrandum prius esset, S. Cæsarii biographum, si is Cyprianus Tolonensis antistes fuisset, non potuisse non concilia, quibus cum Cæsario interfuit, ad unum omnia enumerare, aut saltem de Arausicano 2 non potuisse non expresse meminisse. Id autem nemo demonstrandum suscepit. Sed neque, si quis ostendere molitus fuisset, id facile effectum dare potuisset. Etenim Cæsarii biographo, ut num. apud nos 48 ipse loquitur, de innumerabilibus ejus (S. Cæsarii gestis) pauca, eaque dumtaxat, ut in Præfatione dicit, quæ minus onerent et sint a prolixitate submota, attingere et litteris comprehendere deliberatum firumque erat. Noverat hic quoque, tum Firminum et Viventium episcopos, tum Messianum presbyterum et Stephanum diaconum operam suam inchoato Opusculo collaturus. Quid ergo eum impulisset, ut de Arausicano 2, cui cum Cæsario interfuerat, specialem monialibus faceret mentionem? Ego certe non video, quo jure ex capite Cypriano nostro, ut pro Cæsarii biographo haberi queat, loquendi de ea synodo onus imponi possit.

hic refellitur,

53 Ruit et ex alia parte Harduini eique consentientium opinio. Nam quem ipse diaconum solummodo appellat, hunc eundem Cyprianum, Cæsarii biographum, Messianum et Stephanum lib. II, num. 1 diserte episcopum vocitant. Illa dicturi (inquunt) quæ vel simul vel sigillatim de eo cognovimus, vel cum sanctissimis (S. Cæsarii) coepiscopis, id est, domno Cypriano et domno Firmino atque sancto Viventio pariter vidimus; qui et ea, quæ de ipso superius scripta sunt, ab initio referentes usque ad finem articuli (id est, prioris libri) concluderunt. Istud etiam apparet, ait Mabillonius in Observationibus præviis ad Vitam S. Cæsarii Sæc. Benedict. 1, pag. 638, ex inscriptione huic Vitæ præfixa in cod. Ms. Montis majoris: « Incipit Prologus et Vita » Cæsarii, quam dominus Cyprianus et beatissimus Firminus et sanctus Viventius episcopus, et presbyter Messianus et diaconus Stephanus » scripserunt. » Et quamquam hæc Vitæ inscriptio vocem episcopum in singulari numero efferat, legendum tamen in plurali esse episcopi, recte admonuit laudatus Mabillonius. Et Viventium quidem episcopum fuisse, abunde etiam patet ex Messiani ad eum epistola, quæ exstat apud laudatum Mabillonium tom. I Annal. Benedict. pag. 685; Cyprianum autem et Firminum pariter episcopali dignitate fuisse, ex Messiani et Stephani verbis supra citatis luculenter quoque ostenditur. Imo ipse Cointius, qui in assignando Cypriano, S. Cæsarii biographo, a nobis dissentit, tres illos orationes supra laudatos, S. Cæsarii coepiscopos vocat tom. I Annal. Eccles. Franc. pag. 434, num. 9.

54 Fortius tamen, quam Harduinus adversarios suos hic urget Cointius, dum citato tomo ad annum Christi 342, num. 23 Vitam S. Cæsarii a Cypriano, Octobris Tomus II.

episcopo Tolonensi, conscriptam negat. Dissertentem eum audi: Non possumus, inquit, ad stipulari tabulis Tolonensibus et Martyrologio Gallicano supra citatis, aliisque scriptoribus, qui Vitam S. Cæsarii a Cypriano, episcopo Tolonensi conscriptam volunt. Cyprianum, qui Vitam S. Cæsarii retulit in literas, a Tolonensi Præsule distinguendum remur. Rationem petimus ex eadem Vita. Author humiliter ac modeste de se, magnifice atque encomiastice de Tolonensi Antistite loquitur. Sic enim de se: (cap. 27, secundum vero partitionem nostram t. VI Aug., pag. 75 num. 40, in quo, paucis mutatis, eadem leguntur) « Cernere in beato Viro (Cæsario) » licebat virtutes omnes, virginitatem cum synecrite conjunctam, modestiam cum verecundia, » prudentiam cum simplicitate, severitatem cum mansuetudine, eruditionem sive scientiam cum humilitate, denique vitam immaculatam, vitam » nulli reprehensioni obnoxiam, vitam sui semper » similem. Væ mihi misero Cypriano, qui ad discedum tam tepidus fui, ut modo et agnoscam » et doleam, me de tanti fontis ubertate non tantum hausisse quantum mea postulabat aviditas. » Et paulo post: (nimirum cap. 28, juxta nos num. 45) « Sanctæ conscientie suæ testis sum ego peccator » Cyprianus, quia quicquid aut aliis præcepit aut » ipse fecit, omnia etc. » Sic autem de Tolonensi episcopo: (cap. 50, secundum nos num. 46) « Præstantissimos, inquit, viros de episcopis cum presbyteris et diaconis, inter quos etiam Cyprianus, » Tholonensis episcopus, antistes magnus et clarus » enituit etc. » Certe multum discriminis inter se atque episcopum Tolonensem ponit, MISERUM se dicit ac PECCATOREM, episcopum vero Tolonensem ANTISTITEM MAGNUM ET CLARUM appellat. Ita Cointius loco citato, cujus, ne quam ei sententiam falso adscribam, aut argumenti ejus vim enervem, integrum textum dedi.

55 Verum enimvero, si ex humili modestaque peccatoris appellatione, quam de se loquens adhibet Cæsarii biographus, quidquam contra adversarios legitime concludere Cointius velit, profecto parum, aut nihil agit; et quo jure negat, Cyprianum, qui se peccatorem profitetur, Tolonensem esse episcopum, eodem, id est, nullo jure negabit, Cyprianum nostrum concilio Carpentoractensi interfuisse, quia et in illius subscriptione peccatorem se vocat: Cyprianus peccator consensit et subscripsi. Magnificum autem illud de Tolonensi antistite elogium, fateor a modestissimo nostro Episcopo adornatum non fuisse; nec placet proinde, quam et ipse postea pag. 474 retraxit, conjectura Longuevalii tom. II Hist. ecclesiæ Gallicanæ pag. 572, memorati de Tolonensi præsule testimonii ipsi summet S. Cyprianum auctorem facientis. Quod vero Cointii ratiocinium non tam arcte adversarios premat, ut tamen sibi quidam in animum inducere velle videntur, paucis ostendit laudatus supra Stillingus noster in Commentario ad Vitam S. Cæsarii tom. VI Augusti, secutus in hac sua de Cæsarii biographo opinione Joannem Mabillonium, qui pag. 638 Sæc. 1 Benedict., 2 Observatione prævia ad Vitam S. Cæsarii sic inquit: Nec refert, quod prioris libri scriptor de se ipso modeste ac humiliter, magnifice vero de Cypriano, Tolonensi antistite, loquitur. Id enim de se non scripsit Cyprianus, sed illi, qui cum eo priorem istius Vitæ partem considerunt.

56 Quod, ne gratis dictum videatur, hoc argumento probat: Quippe licet Cyprianus auctor sit præcipuus, non tamen solus fuit in ea (Vita) describenda: sed cum eo Firminus et Viventius operam suam contulerunt. Quod quidem ex libri II exordio manifestum est. Tum verbis, quæ num. 55 dedimus, interjectis, enuntiatum suum confirmat ex ipsius Cypriani testimonio, num. apud ipsum 29, apud nos 59: Unus ex nostris, qui hæc scripsimus. Et mox prosequitur Mabillonius: Illud igitur elogium, quod de Cypriano Tolonensi legis num. 53, (apud nos 46.) Firmino et Viventio auctoribus adscribe: sicut dum in libri II, num. 40, (pro quo lege num. 6,

AUCTORE J. G. et Cointius eum a Sancto nostro diversum faciunt.

Allegatis ab hoc scriptores rationibus satisfi

responsione Mabillonii aliorumque

21 qui

AUCTORE
J. G.

qui apud nos 7 est) Messianus VIR VENERABILIS dicitur, id a Stephano diacono, non ab ipso Messiano scriptum, nemo non concedet. *Mabillonio consentit Dionysius Sammarthanus tom. I Galliae Christianae col. 741 et 742. Nec mirum, ait, videbitur, si libro 1, num. 53 (apud nos num. 46) laudetur ipse Cyprianus episcopus; etenim liber hic non solum a Cypriano, sed etiam a Firmino et Viventio dictatus legitur; qui duo procul dubio absolverunt hunc librum, in cuius fine occurrit Cypriani, Telonenensis episcopi, elogium. Obiectam a Cointio difficultatem fuse pariter et erudite expendunt atque eodem modo expediunt scriptores Historiae litterariae Franciae, quos lector, si velit, consulat tom. III, pag. 259 et seqq.*

et Cypriano nostro liber 1 Vitae S. Caesarii adjudicatur.

57 Cum itaque tantum absit, ut propter allatas ab Harduino et Cointio rationes memoratae Vitae librum priorem Cypriano, Telonensi praesuli, adjudicare debeamus; ut potius ex facili objectionum illarum solutione adductisque a Mabillonio et Sillungo nostro argumentis contrarium probari videatur; horum ego sententiae, qua Cyprianum nostrum praedicti libri auctorem statuunt, lubens subscribo, et, si quid gravissimorum scriptorum dictis addere liceat, sententiam illam hoc ratiocinio confirmo. Si indicia omnia, quibus se istius libri auctor declarat, nemini alteri, quam uni Cypriano nostro convenient; profecto nullus esse potest aequus rerum arbiter, qui Sancto nostro librum hunc non attribuat: haec autem indicia an non in solum Antisitem nostrum apte quadrent, iudicandum eruditus relinquo. Certe praecipuae notae, et maxime expressi characteres, ex quibus libri illius auctor dignosci queat, sequentes sunt. 1. Cyprianus ille, qui praefatae Vitae librum priorem maxima ex parte conscripsit, episcopali dignitate fulgebat, cum librum illum scriberet; quod ex Messiani et Stephani verbis num. 35 citatis et simul ex ipsius Vitae titulo aperte probatur. 2. Multarum rerum, quas gessit S. Caesarius, oculatum testem se profletur biographus num. 1 in Praefatione Vitae. 3. Auctorem libri illius fuisse sedulum S. Caesarii discipulum, ex lib. 1 num. 40, apud Mabillonium 50, manifestius est, quam ut quis inficias ire queat. Jam vero equis, obsecro, praeter Sanctum nostrum, Cyprianus episcopus hoc tempore exstitit, S. Caesarii sedulus discipulus, et rerum ab eo gestarum testis oculatus? Quis alteri illi Cypriano episcopalem cathedram vel conjectando tantum assignare ausus est? Ecqua diptycha vel quinam ex antiquis neotericisve scriptoribus etiam levissime de altero illo Cypriano meminerunt? Profecto Cyprianos geminos, eosque in Provincia aut finitima regione episcopos, ac simul S. Caesarii alumnos, omni retro antiquitati ignotos fuisse, mihi prorsus in animum induco, nec pitem, fore ullum, qui hujus nominis binos praesules, rerum a Caesario gestarum oculatos testes, ex quacumque fide dignis instrumentis nobis sit exhibiturus. Quod igitur jam pridem ante Cointium et Harduinum creditum est, S. Cyprianum, Telonensem episcopum, priorem Vitae S. Caesarii librum conscripsisse, id saltem integrumque maneat, donec, quae adduximus rationum momenta, refellantur et solidiora in contrarium proferrantur documenta.

Refellit Bailletus inquam de illa Vita censuram ferens.

58 Ceterum etsi ipse Bailletus tom. II in Tabula critica ad Vitam S. Caesarii die 27 Augusti nobiscum in assignandis Caesarii biographis sentire videatur, multo tamen diversam a nostra censuram de illorum lucubratione subiecit. S. Bailletum audiamus, Vita S. Caesarii, etiam ut exstat Sae. 1 Benedict. pag. 639 et seqq., pro suspecta a nativae puritatis et sinceritatis defectu haberi potest; quin et ipsos sanctissimos biographos, et Arelatensis praesulis discipulos, quasi praeter modum narrandis prodigiis addicti fuissent, haud leviter censoria sua virga Bailletus ferire videtur. Verum hanc ejus censuram merito indignabundi explodunt eruditi scriptores Historiae litterariae Franciae t. III, pag. 240 et 241. Fatentur quidem, stupenda quaedam in illa S. Caesarii Vita, maxime lib. II referri, sed suis, ut recte observant, haec ita adjunctis vestita sunt, eaque

ratione comprobata, ut in dubium illa revocare sapientis critici minime sit. *Quid ipsi de Vita illa censeant, pag. 240 exponunt: Utut stylus Operis simplex sit, non eo minus tamen illud inter pretiosissima sexti seculi monumenta computari debet. Pauca in hoc genere reperies, quae plures verae pietatis sensus ingerant, aut plura, quae ad Gallicanam ecclesiam pertinent, historica facta recenseant. De Vitae illius auctoritate dubitare nefas est. Episcopi sunt, iique S. Caesarii discipuli, qui illam scripserunt. Graviter, candorem, pietatem, ipsamque sancti Spiritus unctionem totum, quantum est, hoc Opus spirat. Videtis etiam Opus nostrum ad diem 27 Augusti, pag. 30, num. 1, 2 et 3; ubi Caesariam illam, cui S. Cyprianus librum suum inscripsit, non (ut vult Caveus) S. Caesarii sororem, (haec enim ante fratrem suum obierat) sed alteram juniorem homonymam, et canobii Arelatensis abbatissam fuisse, ostenditur.*

§ VI. Ultima seriei chronologico-historicae pars, in qua tempus et genus mortis S. Cypriani examinatur.

Quam diu S. Caesario, anno Christi 342 ad superos translato, supervixerit S. Cyprianus, quove anno aut die ipse ad Dominum migrarit, haecenus pro certo statui non potuit. Bailletus tom. IV Chronologiae Sanctorum pag. 161, Sanctum anno Christi 347 obiisse ponit; at tomo III ad diem 5 Octobris, certum emortualem annum non designat. *Martyrologium Parisiense, anno 1727 editum, ejus mortem statuit circa annum 343. Castellanus in Aemeris sic de illo loquitur: Inventum est ejus (S. Cypriani) corpus anno mccc; (substituendum esse annum 1201, num. 5 probatum est) dies tamen emortualis deprehendi non potuit. Dionysius Sammarthanus tom. I Galliae Christianae, col. 741, cum praemisisset, S. Cyprianum, jam tum senem, concilio Aurelianensi 4, anno 341, interfuisse, annum, quo mortuus sit, silentio premit, hoc unum referens, illum in vivis non fuisse anno 349, quo anno, inquit, Palladium (S. Cypriani successorem) Telonensem episcopum fuisse, constat. Nihil eo certius aut determinatius magis referunt scriptores Historiae litterariae Franciae cit. tom. III, p. 258. Non dudum, aiunt, S. Caesario anno dclii defuncto superstes fuit S. Cyprianus; creditur hic anno dclv aut dclvi in vivis non fuisse. Id saltem constat, ante mensem Octobrem anni dclix successorem ejus fuisse Palladium, qui eodem hoc anno concilio Aurelianensi v, jam episcopus Telonenensis creatus, interfuit, cui et subscripsit his verbis: Palladius in Christi nomini episcopus ecclesiae Telonenensis subscripsi. Vide Labbeum tom. V Conciliorum col. 598.*

60 Cum ergo extra dubium versetur, ante mensem Octobrem anni 349 vita functum fuisse S. Cyprianum, oportet, ut vel corruptos codices praevoculis habuerit Officii Telonenensis emendator, vel certe hallucinatus sit, dum illum anno 350 in vivis fuisse, imo etiam aliquo tantum post tempore obdormivisse in Domino, narrat, diem emortualem, nescio, quo instrumento edoctus, statuens quintum Nonas Octobris. Si tamen in assignando mortis die sua Telonensi Officio fides constet, emendanda rursus hic erunt Telonenses Tabulae a Guesnayo Annal. Massil. pag. 198 citatae, quae ejus emortualem diem quintum Idus Augusti assignant. Ego, incompertum mihi esse Sancti nostri diem et annum mortualem, multo libentius dixerō, quam ut sine sufficientis fidei instrumento utrumque determinato diei et anno temere affigam. Quod autem die 5 Octobris S. Cypriani celebretur memoria, id ejus corporis inventioni, quae, ut num. 5 diximus, die illa contigit, adscribi posse existimo: neque enim illa in Ecclesia inusitata est, ut, quando Sancti alicujus natalis in caelis dies ignoratur, illius in eam diem referatur solemnitas, qua corporis sacrae exuviae aut felici eventu reperta, aut solemniter olim translatae fuerunt.

D

Etsi incertum sit, quo anno Sanctus obiit,

E

F

tamen male in Officio Telonenensi anno, Christi 350,

A 61 *Et quamquam sancti Antistitis mortem anno potius 343, quam uni e tribus subsequentibus definite innectere non ausim, utpote hac in re veterum testimonio non suffultus; id tamen asseverare non timeo, Telonenses tabulas, quas a Gilberto de Tarenta in lucem erutas, scribit Guesnayus cit. p. 198 Annal. Massil., omnino infelicitur Sancti mortem ad annum 336 retulisse. Sic in prædictis tabulis legitur: Post mortem S. Casarii Cyprianus in episcopatu suo remansit in pace.... Sed paulo post Albionus, (imo Alboinus) Longobardorum rex, cum magno exercitu ex parte Galliæ venit, armis et igne fere omnes urbes Galliæ Narbonensis invasit, ejusque milites magnam partem populi multosque episcopos necaverunt, effusione sanguinis Christianorum gaudentes; et una eorum turba juxta Tolonum venit, irruens in urbem sicut leones in prædam, dictique milites in templum Dei ambulaverunt, et B. Cyprianum invenerunt cum sociis Mandriano et Flaviano, ejecerunt eos de templo et in agro necaverunt eos, sicut oves Christi, anno Domini DLVI, v Idus mensis Augusti.*

Eum non fuisse martyri affectum,

B 62 *Quod ad Mandrianum et Flavianum martyres attinet, jam pridem ostendit Cuperus noster in Actis Sanctorum tom. III Augusti pag. 749, eos anno Christi 336 sub Alboino, Longobardorum rege, occisos non fuisse. Unde, quas pro sua stabilenda opinionem rationes evidentes adduxit, eadem etiam demonstrant, Cyprianum nostrum, qui, ut num. 59 vidimus, procul omni dubio anno 349 diem suum felici morte clauserat, non potuisse anno 336, nedum anno 366, sub Alboino rege, qui anno dumtaxat 368 ex Pannonia in Italiam venit, a Longobardis martyrio officii. Quo tempore Sanctus noster vita functus est, (hoc est anno circiter 343) ecclesiæ Gallicanæ, ut ex Honorato Bouche tom. I Chorographiæ et Hist. Chronol. pag. 643 et ex Cointio ad annum Christi 349 num. 25 aliisque historicis patet, nullam persecutionem passæ sunt, atque ideo S. Cyprianum, Telonensem episcopum, martyrio coronatum fuisse, expresse negat Cointius, et jure quidem meritissimo. Non placet tamen, cum addit, existimare se, Sanctum nostrum ab iis, qui Telonenses tabulas longe post illius mortem publicarunt, cum martyre ejusdem nominis confusum fuisse, illo nimirum, quem Saussayus tom. II pag. 1176, a Saracenis Gallias invadentibus Telone ad altare peremptum scribit.*

nec Telone existisse homonymos,

C 65 *Etenim, an unquam existerit Cyprianus ille martyr, Telone circa annum Christi 750, ut addit Guesnayus, a Saracenis occisus, ob gravissimas rationes jam pridem dubitavit laudatus Cuperus noster, scrupulosque hac de re suos, quos nemo hactenus evulsit, eruditus proposuit in Opere nostro ad 19 Augusti in Vita SS. Mandriani et Flaviani martyrum; ubi et Cyprianum, Telonensem abbatem, propter summam antiquitatis de eo silentium aliasque ob rationes non ausus est a Sancto nostro distinctum admittere. Non distitor quidem, apud Saussayum die 3 Octo-*

bris Telone Martio exstare memoriam tum Cypriani abbatis, tum synonymi martyris, ac demum Cypriani, Telonensis episcopi: verum quis nescit, illum non semel absque ullo veterum testimonio Sanctos pro suo arbitrio aut multiplicasse aut confudisse? Saussayum secuti Guesnayus et Cointius, de Cypriano illo abbate ac de homonymo martyre fecerunt mentionem; at ipsi nihilo magis, quam Saussayus, assertionem suam expresso tantillæ fidei instrumento firmare potuerunt. Et sane, si, præter Antistitem nostrum gemini Telone exstiterint Cypriani, alter religiosæ vitæ magisterio et prælatura, alter martyrii palma tam conspicuus, ut Saussayus adstruit; si utriusque, ut loquitur, perenni cultu vigeat percolenda recordatio, edisserat nobis, cur Provinciæ directoria atque Officia propria, saltem Telonensia, ne ullam quidem utriusque, vel alterutrius commemorationem aut hoc aut alio die præscribant. Accedit, quod Castellanus, peritissimus in paucis Sanctorum investigator, solius Cypriani episcopi meminert; ac tandem, quod Cypriani martyris et homonymi abbatis a Sancto nostro Antistite distinctionem hactenus ostendere Telonenses, quorum tamen maxime intererat, nequiverint, nullusque inter eruditos Gallos inventus sit, qui motis a Cuperi nostro difficultatibus plausibili aliqua ratione occurrere tentarit.

E 64 *Quæ argumento esse possunt, cum Telonenses certa de Sancto suo documenta non haberent, piam quorundam Provincialium credulitatem olim ex uno suo Cypriano triplicem infundate fecisse; quod facile accidere ex eo potuit, quod lapsu temporis et barbarorum incursionibus obscurata Sancti memoria, inexploratum ipsis fuerit, quo eum titulo honorare deberent, aliis forte cum ut episcopum, aliis ut martyrem, aliis ut abbatem colentibus; unde cum in Sancti titulos errores irrepsissent, pronum ipsis fuit, eum vel geminare, vel ex uno triplicem facere. Alii contra in diversam partem abeuntes, nihilo solidiore fundamento uni suo antistiti Cypriano, præter episcopales infulas, abbatis pedum et martyrii palmam concesserunt. Neque hos juvare quidquam possunt citatæ n. 61 Telonenses tabulæ: etenim tam aperte falsa sunt, quæ sub illarum finem leguntur, ut ad ea referenda malim lectorem ad num. 21 et 62 hujus Commentarii, vel ad Operis nostri tom. III Augusti pag. 749 remittere, quam hic sigillatim, at non sine lectoris nausea, errores omnes exhibendo, falsitatem illius martyrii evidentius demonstrare. Telonenses illas tabulas in adstruendo Sancti martyrio sublestæ fidei esse, satis etiam ostendit amplissimus dominus du Blanc, qui has certe præ oculis habuit, nec tamen, cum ad cleri Telonensis usum Officium de Sancto adornaret, vel leviter de ejus martyrio meminisset. Deum ipsum ecclesiæ Provinciæ Cyprianum, non ut martyrem, sed dumtaxat ut Confessorem Pontificem, tum in horis canonicis, tum in sacro Missarum Officio celebrant.*

AUCTORE
J. G.

E alterum martyrem, alterum abbatem, ostenditur.

F

DE S. PATUSIO CONF., ELECTO EP. MELDENSI

MELDIS IN BRIA GALLIÆ PROVINCIA.

J. B.

Memoria sacra, locus, tempus, cultus.

SECOLO VII
VEL VIII.
Quæ S. Patu-
sii meminerint
Martyrologia,

Sanctum Patusium Martyrologium Parisiense Eminentissimi domini de Noailles, archiepiscopi Parisiensis jussu anno 1727 editum ad diem 5 Octobris his verbis memorat: In pago Meldiciano S. Patusii presbyteri Meldensis, qui electus episcopus ipso die obiisse dicitur. Ejusdem hoc die Breviarium Meldense anni 1640 meminit, et rursum ad diem 31 Augusti S. Ebreghisilo S. Patusii in sede Meldensi successori sacrum: Ebreghisillus nobilissimis ortus parentibus, circa annum Domini septingentesimum quinquagesimum, eximie sanctitatis merito in episcopum Meldensem electus

fuit, et in S. Patusii (qui nondum consecratus fuerat) locum successit. Saussayus in Appendice ad Martyrologium Gallicanum littera P: S. Patusius episcopus Meldensis, Deo charus, vita privatus memoratur ipso electionis suæ die: imo morte subductus et ad beatam subvectus immortalitatem. Castellanus in Martyrologio Universali, cujus verba Gallica Latine reddo. In pago Meldiciano S. Patusius ad S. Stephanum Meldensem canonicus, cujus pagi illius prioratus aliquis nomen gerit. Sancti præterea titulo a Belleforestio, Demochare de divinæ Missæ Sacrificio, Chenuto, Severtio, Claudio Roberto, aliisque passim, qui de illo agunt, recentioribus honoratur: imo, teste Cointio in Annalibus ecclesiasticis